

Vergaderjaar 2014–2015

31 710

Deltaprogramma

Nr. 39

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld op 9 juni 2015

De vaste commissie voor Infrastructuur en Milieu heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister van Infrastructuur en Milieu over de brief van 12 december 2014 inzake het ontwerp Nationaal Waterplan 2016–2021 (Kamerstuk 31 710, nr. 35).

De vragen en opmerkingen zijn op 24 april 2015 aan de Minister van Infrastructuur en Milieu voorgelegd. Bij brief van 8 juni 2015 zijn de vragen beantwoord.

De voorzitter van de commissie,
Van Dekken

Adjunct-griffier van de commissie,
Jansma

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Algemeen	2
Zoetwater	4
Waterkwaliteit	5
<i>Deltaplan agrarisch waterbeheer</i>	7
<i>Grondwater en drinkwater</i>	7
Gebiedsgerichte uitwerkingen grote wateren	8
Gebiedsgerichte uitwerkingen zee en kust	8
<i>Beleidsnota Noordzee</i>	10
<i>Mariene Strategie</i>	11
Water en omgeving	13
Financiering	14
Bodemdaling	14
Overig	16

Inleiding

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van het ontwerp Nationaal Waterplan 2016–2021 (NWP2). Zij hebben daarbij nog een aantal vragen.

De leden van de PvdA-fractie hebben kennisgenomen van het ontwerp NWP2. Deze leden hebben een aantal opmerkingen en een aantal vragen waarop ze de Minister verzoeken in te gaan.

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van het ontwerp NWP2. Tevens danken zij de Minister voor de uitgebreide beantwoording van de eerder gestelde vragen over de tussentijdse wijziging van het huidige Nationaal Waterplan (NWP) (Kamerstuk 31 710, nr. 38). De leden van deze fractie willen naar aanleiding van deze beide stukken nog een aantal punten verder uitdiepen.

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van het ontwerp NWP2. Hierover hebben deze leden nog vragen.

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van het ontwerp NWP2 en enkele onderliggende stukken. Deze leden hebben hierover nog enkele vragen en opmerkingen.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het ontwerp NWP2. Zij hebben hierover nog enkele vragen.

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van het ontwerp NWP2 en willen hier graag nog enkele vragen over stellen.

Algemeen

De leden van de VVD-fractie merken op dat het NWP2 een looptijd van zes jaar heeft, zestien documenten vaststelt en volgens de aanbiedingsbrief een flink aantal zaken verankert: de afspraken die voortvloeien uit de Deltabeslissingen, de Europese eisen op het gebied van waterkwaliteit, afspraken die betrekking hebben op water uit het Energieakkoord, afspraken over natuur uit de Natuurvisie, de internationale Waterambitie en bestuurlijke verhoudingen uit de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR), het Bestuursakkoord Water (BAW) en het Deltaprogramma.

Bovendien merken deze leden op dat het NWP2 is opgesteld vanuit het perspectief om een nationale omgevingsvisie te ontwikkelen richting 2018 conform de Omgevingswet die momenteel in wording is. Een aantal van deze documenten is al eerder door de Kamer vastgesteld, maar een aantal zaken is nog onderwerp van bespreking. Deze leden vragen daarom een apart overzicht van de concrete afspraken uit het Energieakkoord, de Natuurvisie en de Europese eisen op het gebied van waterkwaliteit en het mariene milieu, die nu in het NWP2 zijn verwerkt. Hierbij vragen zij per afspraak de beoogde doelstelling, de financiële consequenties en de gevolgen voor de Nederlandse economische concurrentiepositie weer te geven. Deze leden vragen de Minister om inzake de economische concurrentiepositie apart in te gaan op de gevolgen van het NWP voor de land- en tuinbouwsector, de visserijsector en de scheepvaart.

De leden van de CDA-fractie stellen dat het ten algemene de vraag is of de investeringen door middel van het Deltaprogramma de effecten van klimaatverandering in de komende decennia voldoende kunnen tegengaan. Welke effecten heeft klimaatverandering op de land- en tuinbouw en zijn de investeringen van het Deltaprogramma voldoende om deze tegen te gaan? Zou de Minister haar visie kunnen geven op deze materie?

De leden van de CDA-fractie benadrukken opnieuw het belang van het vergroten van het bewustzijn over de noodzakelijke bescherming tegen en het omgaan met water. Deze leden ondersteunen de inspanningen van de Minister in deze, maar vragen zich wel af of op de huidige inspanningen voldoende zijn. Zou de Minister de Kamer kunnen inlichten over de effecten van de publiekscampagne, zo vragen deze leden. Hoe gaat de Minister het bewustzijn en de zelfredzaamheid evalueren? Betreft de Minister maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven bij het vergroten van het bewustzijn en de zelfredzaamheid van Nederlanders? Zo nee, waarom niet? Is de Minister bereid om initiatieven van onderop voor het vergroten van het bewustzijn van de gevaren van water en de zelfredzaamheid te ondersteunen? Welke maatschappelijke organisaties worden er betrokken bij het vergroten van risicobewustzijn en zelfredzaamheid van Nederlanders in mogelijke overstromingsgebieden, zo vragen deze leden.

De leden van de CDA fractie stellen vast dat de Natuurvisie is opgenomen in het NWP2. Deze leden vragen de Minister om toe te lichten waarom de natuurvisie is opgenomen in het NWP2. In hoeverre heeft de natuurvisie invloed op het NWP2, en zou de Minister daar voorbeelden van kunnen geven?

De leden van de D66-fractie lezen dat het ontwerp NWP2 is opgesteld vanuit het perspectief om een nationale Omgevingsvisie te ontwikkelen. De leden van deze fractie lezen eveneens dat zaken die in het oude NWP stonden opgenomen, en die niet meer terugkomen in het NWP2, in de aanloop naar deze nationale Omgevingsvisie door het rijk besproken zullen worden met andere overheden en/of stakeholders. Hierbij gaat het om een aantal belangrijke onderwerpen, zoals de relatie tussen bodemdaling en de waterhuishouding. Deze leden hebben dan ook behoefte aan meer dan enkel een richting (2018¹) als het gaat om de planning omtrent deze nationale Omgevingsvisie. Op welke momenten zal de Minister de Kamer informeren over (de voortgang) van de nationale Omgevingsvisie? Deze leden zijn van mening dat de Minister hier specifiek in kan zijn. Het proces van de Omgevingswet is immers duidelijk, en daar valt al uit op te maken dat er een bepaalde volgorde wordt gehanteerd, ook in de tijd. Het

¹ Zie onder meer de aanbestedingsbrief van de Minister (Kamerstuk 31 710, nr. 35).

klinkt de leden van deze fractie wat vreemd in de oren dat de planning van de Omgevingswet zelf vaststaat, en de Minister er blijk van geeft zeer veel belang te hechten aan het volgen van deze planning, maar dat zij niet meer dan een richting kan geven als het gaat om de tijdsplanning omtrent de eerste nationale Omgevingsvisie. Deze leden vragen de Minister daarom om nader in te gaan op de tijdsplanning omtrent de nationale Omgevingsvisie en het proces van co-creatie met andere overheden en stakeholders.

De leden van de D66-fractie lezen dat de Minister als een van de uitgangspunten voor de implementatie van het NWP2 kiest voor samenwerking. Daarbij geeft zij aan dat ze veel belang hecht aan een goede samenwerking met overheden en stakeholders, op basis van vertrouwen, transparantie en gelijkwaardigheid. De leden van deze fractie zijn echter benieuwd waarom burgers hier niet als aparte categorie staan genoemd. Burgerparticipatie past naar de mening van deze leden goed binnen dit uitgangspunt, zeker als het gaat om bijvoorbeeld regionale planuitwerkingen voor dijkversterkingen of rivierverruiming. Dit heeft de Minister ook aangegeven op vragen van deze leden hierover.² Deze leden vragen voorts of de Code Maatschappelijke Participatie geen vermelding zou moeten krijgen in het NWP2.

Zoetwater

De leden van de VVD-fractie lezen in het ontwerp NWP2 dat de Minister wil dat het beschikbare water zuiniger en effectiever wordt gebruikt. Op welke manier gaat de Minister deze doelstellingen bewerkstelligen? Wanneer zal de Minister inzichtelijke informatie bieden ten aanzien van het risico op watertekorten en daarnaast handelingsperspectieven bieden om te anticiperen op de toekomstige klimaatverandering? Wanneer zullen de betrokken overheden samen met de gebruikers helderheid geven over de beschikbaarheid en de kwaliteit van zoetwater in de vorm van voorzieningenniveaus? Deze leden merken op dat onderdeel van de andere aanpak, gericht op goed conserveren en beter benutten van zoetwater, het zo veel mogelijk tegengaan van verzilting in daarvoor gevoelige gebieden is. Ondanks alle inspanningen zal de verzilting op sommige plaatsen echter toenemen. Aan welke plaatsen denkt de Minister dan?

De leden van de CDA-fractie vragen waarom de zoetwatertoets bij grotere ingrepen niet is opgenomen in het NWP2. Is de Minister bereid om de zoetwatertoets bij grotere ingrepen alsnog op te nemen in het NWP2?

De leden van de CDA-fractie vragen de Minister om toe te lichten of de maatregelen gericht op de gevolgen van de toename van verstedelijking en verharding voldoende worden benut. Daarnaast vragen deze leden of de maatregelen voldoende uitnodigen tot innovatie. Is de Minister bereid om toe te lichten op welke wijze er ingezet wordt op bijvoorbeeld drainage om zoet water beter vast te houden?

De leden van de ChristenUnie-fractie menen dat beschikbaarheid van voldoende zoet water, ook in extreme omstandigheden, belangrijk is voor de Nederlandse economie. Betrokken overheden gaan samen met de gebruikers helderheid geven over de beschikbaarheid en (waar relevant) de kwaliteit van zoetwater in de vorm van voorzieningenniveaus. Genoemde leden vragen waarom deze voorzieningenniveaus voor alle gebieden pas in 2021 zijn vastgelegd. Is het niet mogelijk dit eerder te realiseren? Genoemde leden vragen dit omdat een aantal beleidsvoor-

² Aangangsel Handelingen II, 2014/15, nr. 1691

nemens ook gevolgen heeft voor de zoetwatervoorraad, zoals het verzilten van het Volkerak-Zoommeer, het Kierbesluit en het verdiepen van de Nieuwe Waterweg. Is de Minister bereid voor de regio's die te maken krijgen met deze maatregelen de voorzieningenniveaus versneld vast te stellen zodat er helderheid is voor alle belanghebbenden? Vindt de Minister dat de «zoetwatertoets» bij grotere ingrepen in het NWP2 moet worden geborgd?

Waterkwaliteit

De leden van de VVD-fractie vragen welke harde internationale afspraken reeds gemaakt zijn en welke nog gemaakt moeten worden om de doelstellingen met betrekking tot verontreinigde stoffen te bereiken, gelet op de benedenstroomse ligging van Nederland en in de internationale stroomgebieden. Welke maatregelen zijn hiertoe door de Europese Commissie afgekondigd en zijn deze voldoende om de doelstellingen te bereiken? En dragen deze voldoende bij aan een gelijk speelveld? Nederland probeert in internationaal verband – in de OSPAR³-commissie, de IMO, de EU en de rivierencommissies – tot gezamenlijk optreden of gecoördineerde acties te komen waar dat het meest effectief is. Kan worden aangegeven op welke punten dit nog niet tot concrete afspraken heeft geleid? En wat is de inzet van Nederland in dat verband?

De leden van de VVD-fractie vragen of de berichtgeving klopt dat 86 procent van de Nederlandse wateren ook in 2021 niet kan voldoen aan de KRW? Deelt de Minister de mening dat de beoordelingsmethode van de KRW soepeler moet worden en daardoor aangepast zou moeten worden? Zo ja, is de Minister hierover met de Europese lidstaten in gesprek? Zo ja, wanneer verwacht de Minister de uitkomsten hiervan? Zo nee, waarom niet?

De leden van de PvdA-fractie verzoeken de Minister te reageren op de mededeling van de Europese Commissie waarin wordt gesteld dat slechts 53% van de Europese wateren een goede kwaliteit heeft in 2015. Deze leden verzoeken de Minister tevens om een visie te geven op de vraag hoe in Europees verband beïnvloed kan worden dat de implementatie van de Kaderrichtlijn Water (KRW) in de lidstaten snel wordt verbeterd. De leden van de PvdA-fractie verzoeken de Minister om een concreet overzicht over hoe Nederland de aanbevelingen van de Europese Commissie omtrent het behalen van de doelstellingen van de KRW op zal pakken.

De leden van de PvdA-fractie verzoeken de Minister in te gaan op de conclusie van de Europese Commissie dat het ontbreekt aan een strategie om vervuiling vanuit de landbouw aan te pakken. De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd of de Minister hier in een stap extra wil zetten.

De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd of de Minister gezien de weinig concrete uitvoering van de ambities voor gewasbescherming (doelen gesteld voor 2027) van plan is een sturende rol op zich te nemen.

De leden van de SP- fractie wijzen erop dat het NWP2 uitwerking geeft aan hoe Nederland de doelen van de KRW zal halen. Dit is naar hun mening van groot belang voor de kwaliteit van de bronnen voor drinkwater. De Europese Commissie heeft op 9 maart 2015 een mededeling⁴ over de

³ Convention for the protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic.

⁴ Mededeling Europese Commissie, «De kaderrichtlijn water en de overstromingsrichtlijn: acties om de „goede toestand» van EU-wateren te bereiken en overstromingsrisico's te beperken», COM(2015) 120

implementatie van de KRW gepubliceerd. Hieruit blijkt dat slechts 53% van de Europese wateren een goede kwaliteit heeft in plaats van 100% en dat Nederland nog forse stappen moet zetten om de doelen te halen. Deze stappen moeten naar de mening van deze leden worden opgenomen in het NWP2.

De leden van de CDA-fractie lezen op pagina 24 van het NWP2 dat er dit jaar wordt gewerkt aan concrete maatregelen om de doelstellingen van de KRW in 2027 te halen. Deze leden vragen de Minister hoe de aanpak van de Stuurgroep Water op hoofdlijnen eruit zal zien. Deelt de Minister de mening dat het water in Nederland op sommige vlakken te schoon wordt, wat zich uit in teruglopende visstanden? Zo nee, is de Minister bereid dit te onderbouwen? Daarnaast vragen deze leden of de Minister in overleg is met onze buurlanden over maatregelen die daar genomen zouden moeten worden ten aanzien van de KRW-doelstelling. Deelt de Minister de mening dat Nederland enkel de ecologische en chemische waterkwaliteitsdoelen kan halen als in het buitenland voldaan wordt aan de doelstellingen? Deze leden vragen de Minister of zij voornemens is een duidelijke link aan te brengen tussen de maatregelen en de bijdragen die deze maatregelen leveren aan de doelstellingen van de KRW zoals beoogd door de Europese Commissie. Hoe wordt het waterbeheer in de vorige planperiode geëvalueerd, en op welke wijze wordt dit meegenomen in het NWP2?

De leden van de D66-fractie vragen de Minister naar aanleiding van de mededeling van de Europese Commissie betreffende de KRW van 9 maart 2015 of zij voornemens is een inventarisatie te maken van de verschillende bedreigingen in het tweede stroomgebiedbeheerplan (SGBP). De Commissie noemt namelijk een aantal ambitieuze maatregelen in haar mededeling. De leden van deze fractie zijn benieuwd naar de reactie van de Minister op dit punt.

De leden van de D66-fractie lezen dat de Commissie aangeeft dat de landbouwsector een belangrijke oorzaak is van het niet halen van de doelen van de KRW. De Commissie wijst vervolgens op een aantal lacunes in de maatregelen die door de lidstaten worden genomen om de door landbouw op het milieu uitgeoefende druk te beperken. De leden van deze fractie zijn benieuwd naar de reactie van de Minister op dit punt. Gaat zij in het NWP2 aanvullende maatregelen opnemen die uitgaan van een é-n-é-n-benadering, waarbij er afspraken met de sector worden gemaakt, zoals bijvoorbeeld ook het geval is in het kader van het stikstofbeleid (Programmatische Aanpak Stikstof)?

De leden van de D66-fractie lezen dat de Minister extra regie wil zetten op het verbeteren op de waterkwaliteit. Het klinkt deze leden sympathiek in de oren, maar zij zijn benieuwd waarom de Minister er niet voor kiest om naast het opnemen van een aantal uitgangspunten eveneens een aantal concrete maatregelen op te nemen in het NWP die de ecologische en chemische doelstellingen binnen de KRW dichterbij brengen. Welk groot verschil gaat de voorgenomen extra regie precies maken, bijvoorbeeld op het gebied van vervuiling door microplastics en resten van geneesmiddelen? Wat moeten de leden van deze fractie precies voorstellen bij een ketengerichte benadering? Is de Minister bereid om de Kamer te informeren over de uitkomsten van dit traject? Komen de uitkomsten van dit traject nog terug in de NWP2?

Ook de leden van de ChristenUnie-fractie merken op dat de Europese Commissie op 9 maart 2015 een mededeling over de implementatie van de KRW heeft gepubliceerd. Hieruit blijkt dat slechts 53% van de Europese wateren een goede kwaliteit heeft in plaats van 100% en dat Nederland nog forse stappen moet zetten om de doelen te halen. In het ontwerp voor

het NWP2 wordt erkend dat er ondanks de behaalde resultaten nog een aanzienlijke opgave is onder andere ten aanzien van geneesmiddelen. Welke concrete maatregelen gaat de Minister voor het terugdringen van geneesmiddelen in water opnemen in het NWP2? Gaat de Minister een te sluiten Ketenakkoord over geneesmiddelen met bijbehorende maatregelen opnemen in het NWP2? Zijn er inmiddels afspraken gemaakt tussen apotheken en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) over een laagdrempelige inzameling van geneesmiddelen zodat deze niet in het restafval terecht komen? Wanneer worden de afspraken met waterschappen en drinkwaterbedrijven over maatregelen bij waterzuiveringsinstallaties gemaakt?

De leden van de PvdD-fractie hechten zeer aan schoon grond- en oppervlaktewater. Zij wijzen er nogmaals op dat de KRW voorschrijft dat het water dit jaar, in 2015, een goede kwaliteit zou moeten hebben. Dat de Minister dit niet haalt en daarnaast het behalen van de doelen zeer ver voor zich uitschuift, vinden deze leden een blamage. Zij krijgen graag de erkenning van de Minister dat de enorme veehouderij en de zeer intensieve landbouw in ons land de waterkwaliteit in ons land structureel bedreigen. We halen de doelen niet, omdat er te veel mest wordt geproduceerd en te veel landbouwgif wordt gebruikt. Kan de Minister dat erkennen? Wat gaat zij doen om deze structurele problemen ook structureel aan te pakken? Deze leden missen een concrete aanpak en krijgen deze graag alsnog.

Deltaplan agrarisch waterbeheer

De leden van de VVD-fractie merken op dat voor wat betreft het Deltaplan agrarisch waterbeheer (DAW) in 2013 begonnen is met drie pilotprojecten die zo gekozen zijn dat deze representatief worden geacht voor grote delen van Nederland. Belangrijk doel binnen deze pilots is een werkwijze te ontwikkelen waarmee wateropgaven in het landelijk gebied kunnen worden vertaald in uit te voeren maatregelen op individuele landbouwbedrijven. Als deze aanpak goed blijkt te werken wordt deze werkwijze in de periode 2015-2021 uitgerold naar meer gebieden met een wateropgave in Nederland. Kan inzicht worden gegeven in de effectiviteit van het DAW en op welke wijze dit de komende periode verder wordt uitgerold, welke kosten hiermee gepaard gaan en op welke wijze de Kamer hierbij wordt betrokken? Kan de Minister in ieder geval aangeven welke resultaten worden verwacht van het DAW?

De leden van de CDA-fractie vragen de Minister welke resultaten zij verwacht van het Deltaplan agrarisch waterbeheer, waar door partijen op dit moment aan de uitvoering wordt gewerkt.

De leden van de ChristenUnie-fractie merken op dat met het Deltaplan agrarisch waterbeheer in samenwerking met de sector gebiedsgericht wordt gewerkt om waterkwaliteit en kwantiteit te verbeteren. Welke resultaten verwacht de Minister van het Deltaplan?

Grondwater en drinkwater

De leden van de PvdA-fractie verzoeken de Minister nader te duidelijk wat de intenties in het NWP2 zijn met betrekking tot de gebiedsdossiers, welke inzicht geven in de risico's voor de veiligstelling van de drinkwatervoorziening in een bepaald gebied.

De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd of de Minister voornemens is om door middel van een aparte drinkwaterparagraaf in de waterplannen vooraf te toetsen op de duurzame veiligstelling van de drinkwatervoorziening.

De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd of de Minister de in de Deltabeslissing Zoet Water opgenomen status van de drinkwatervoorziening als een bijzondere vorm van gebruik van de zoetwatervoorziening ook in het NWP wil opnemen.

De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd of de Minister de intentie heeft om meer ruimte te bieden in het Deltafonds aan de financiering van de maatregelen in het Deltaplan Waterkwaliteit.

De leden van de SP-fractie constateren dat in het NWP2 regelmatig wordt verwezen naar de Beleidsnota Drinkwater. Punt van aandacht is de doorwerking van de uitgangspunten en acties uit de Beleidsnota. Dit betekent dat er een goede verankering in het NWP2 moet zijn van de bescherming van bestaande en toekomstige winningen en reservering van grondwatervoorraden. Is de Minister van plan bestaande en toekomstige drinkwaterwinningen en reservering van grondwatervoorraden te verankeren in het NWP2?

De leden van de SP-fractie vragen of de Minister als doelstelling in het NWP gaat opnemen dat in 2020 alle problemen van bodemverontreiniging die bedreigend zijn voor drinkwaterwinningen moeten zijn opgelost. Immers, de beoordeling van de noodzaak tot maatregelen op bodemverontreinigingslocaties vindt niet alleen op basis van criteria uit de Wet bodembescherming plaats maar ook op basis van de KRW.

De leden van de SP-fractie merken op dat het ontwerpBeheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren 2016–2021 (BPRW) voor de innamepunten voor drinkwater niet aangeeft of de goede toestand is bereikt. Er is geen overzicht opgenomen van drinkwatermaatregelen voor de planperiode 2016–2021. Deze leden hechten aan monitoring en afrekenbare doelen. Zij vernemen graag of de Minister ervoor zorg gaat dragen dat de toestand van de innamepunten in 2015 wordt opgenomen en dat helderheid wordt gegeven over de mate van doelbereik in 2021.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben vernomen dat de drinkwatersector zich zorgen maakt over de cumulatieve effecten van maatregelen die verzilting verergeren en gevolgen hebben voor de innamepunten voor de drinkwatervoorziening. Deze leden vragen of de Minister deze zorgen deelt of kan wegnemen. Is de Minister bereid genoemde cumulatieve effecten en de gevolgen voor de innamepunten voor de drinkwatervoorziening te onderzoeken?

Gebiedsgerichte uitwerkingen grote wateren

De leden van de VVD-fractie merken op dat de centrale opgave voor de Zuidwestelijke Delta het duurzaam herstel van het evenwicht tussen veiligheid, economie en ecologie is. Het perspectief van integrale gebiedsontwikkeling staat voorop, waarbij een betere verbinding wordt gelegd tussen water en ruimtelijke ordening. Op welke wijze zal de Minister proberen die integrale gebiedsontwikkeling te bereiken? Waar zal de Minister op inzetten?

De leden van de CDA-fractie vragen inzake de beleidslijn Grote Rivieren hoe de Minister voornemens is het agrarisch gebruik van uiterwaarden te borgen. Is de Minister bereid om instrumenten te ontwikkelen waarmee

bij grote projecten rekening wordt gehouden met zuinig ruimtegebruik en de versterking van het vestigingsklimaat?

De leden van de ChristenUnie-fractie merken op dat de Minister voor 2015 een evaluatie van de beleidslijn Grote Rivieren aan heeft gekondigd. De beleidslijn heeft vergaande gevolgen voor het agrarisch gebruik van de uiterwaarden. Kan de Minister instrumenten ontwikkelen, waarmee bij grote projecten inhoud wordt gegeven aan zuinig ruimtegebruik met versterking van het vestigingsklimaat waarbij niet alleen naar beperkingen wordt gekeken maar ook naar kansen voor medegebruik zoals het terpenplan Overdiepse Polder?

Gebiedsgerichte uitwerkingen zee en kust

De leden van de VVD-fractie lezen dat de Beleidslijn Kust in 2015 herzien zal worden om meer ruimte te scheppen voor deze processen. Wat is de planning van deze herziening? Kan de Minister de contouren van deze herziening beschrijven? Hoe staat de verantwoordelijkheid van de regionale overheden in verhouding tot de Beleidslijn Kust?

De leden van de CDA-fractie willen geen windmolens binnen de twaalfmijlszone. Onlangs heeft het lid Agnes Mulder (CDA) om dit te voorkomen een amendement ingediend bij de wetsbehandeling Wind op Zee, welke helaas niet is aangenomen door een meerderheid van de Kamer. Deelt de Minister de mening dat windmolens binnen de twaalfmijlszone de economische en culturele waarde van de Hollandse kust kunnen schaden? Zo nee, kan de Minister dit onderbouwen? In het NWP2 staat dat de Minister twee nautische zeemijl van de twaalfmijlszone voor de Hollandse kust wil aanwijzen als een gebied voor windparken en dat met dit doel er nog een wijziging komt van het voorliggende NWP2. Deze leden vragen de Minister hoe het plaatsen van windmolens binnen de twaalfmijlszone zich verhoudt met de opgave voor de Noordzee, te weten «het handhaven van het vrije zicht op de horizon vanaf de kust tot twaalf zeemijl» zoals geformuleerd in de SVIR. Kan deze opgave zo gemakkelijk opzij geschoven worden?

De leden van de ChristenUnie-fractie merken op dat de Minister binnen de Europese kaders (KRW, Kaderrichtlijn Mariene Strategie, Vogel- en Habitatrichtlijn en Verdrag van Malta) prioriteit geeft aan activiteiten die van nationaal belang zijn voor Nederland. Genoemde leden constateren dat de Minister hierbij als eerste prioriteiten de olie- en gaswinning noemt en zelfs stelt dat het doel is om zoveel mogelijk aardgas en aardolie te winnen om zo het potentieel van de voorraden te benutten. Genoemde leden vragen hoe deze prioriteit past binnen de duurzame ambities van de Minister. Genoemde leden erkennen dat olie- en gaswinning de komende jaren nog nodig zal zijn, maar vragen deze winning te plaatsen binnen de duurzame doelen van de Minister en hierbij ook rekening te houden met de belangen van toekomstige generaties.

Als tweede doel wordt CO₂-opslag in lege olie- en gasvelden of in ondergrondse waterhoudende bodemlagen genoemd. Genoemde leden vinden het van belang dat er zoveel mogelijk wordt geïnvesteerd in echte duurzame energievoorziening en vrezen dat nadruk op CO₂-opslag door de benodigde investeringen hiervoor de realisatie van deze echt duurzame energievoorziening eerder zal uitstellen dan versnellen. Deze leden constateren dat het afvangen en opslaan van CO₂ (CCS) geen bijdrage levert aan de definitieve oplossing voor het vraagstuk van energie en klimaat en een dure techniek is die veel energie kost. CCS moet daarom volgens deze leden uitsluitend ingezet worden als er geen betere (en goedkopere) methoden zijn om tijdig de reductiedoelstellingen voor CO₂ te halen.

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen of de Minister de mening deelt dat winning van fossiele brandstoffen, zoals olie- en gaswinning, de uitrol van windenergie op zee niet in de weg mag zitten. Zij vragen of er locaties zijn die nu in gebruik zijn of gereserveerd zijn voor olie- en gaswinning die ook geschikt zijn voor windenergie. Deze leden vragen verder of de Minister bereid is het principe «voorrang voor duurzaam» te hanteren bij het ruimtegebruik op zee in het NWP2 en hiervoor de prioriteiten op pagina 43 van het NWP2 aan te passen. Genoemde leden vinden het van belang dat bij het ontwikkelen van de kavelbesluiten voor windenergie op zee in een vroeg stadium wordt overlegd met de belanghebbenden over medegebruik van de Noordzee om de schade te minimaliseren of het medegebruik te verbeteren zoals ook verwoord in de motie Dik-Faber (34058–29). Deze leden vragen hoe de Minister deze motie gaat uitvoeren.

Beleidsnota Noordzee

De leden van de VVD-fractie lezen dat in het kader van de overkoepelende visie (ecologisch en economisch) wordt gesteld dat een omslag naar een ontwikkelingsgericht beleid voor de zee om een actievere rol van de overheid vraagt als het gaat om de bescherming van natuur, ondersteuning van duurzame marktsectoren en op maat gemaakte regelgeving (pagina 36). Aan welke op maat gemaakte regelgeving wordt gedacht en zal/kan hier sprake zijn van meer of minder regelgeving?

Meervoudig gebruik zal het uitgangspunt moeten zijn, waarbij ruimte wordt geboden om (economische) ontwikkelingen toe te staan, zo merken de leden van de VVD-fractie op. Graag ontvangen deze leden een toelichting op de vraag op welke wijze de actievere rol van de overheid wordt ingevuld en hoe hierbij een toename van regeldruk wordt voorkomen en tevens rekening wordt gehouden met de economische concurrentiepositie van Nederland.

De leden van de VVD-fractie lezen op pagina 49 dat in de periode van 2016 tot en met 2021 onderzoek wordt gedaan naar multifunctioneel gebruik van windmolenparken, andere vormen van duurzame energie en andere technieken zoals golf- en getijdenenergie en geothermie. Worden er vooruitlopend op de uitkomsten van dit onderzoek eisen gesteld aan en/of binnen huidige voornemens van windmolenparken om meervoudig gebruik te zijner tijd mogelijk te maken dan wel af te dwingen?

De leden van de VVD-fractie lezen op pagina 53 dat op het Fries Front en de Centrale Oestergronden een gebied wordt aangewezen van ten minste 1.200 km², waar bepaalde visserij niet meer toegestaan wordt. Hiervoor wordt een nadere kosten-batenanalyse opgesteld, waarbij ook wordt gekeken welke effecten mogelijke verplaatsing van visserij heeft. Kan op voorhand aangegeven worden of een (economisch rendabele) verplaatsing van visserij haalbaar en wenselijk is? Graag ontvangen deze leden hier een reflectie op.

Voor wat betreft de besluitvorming inzake de bescherming van de Centrale Oestergronden en het Friese Front zijn de leden van de VVD-fractie van mening dat deze gebaseerd moet zijn op kennis van ecologie (waarom bescherm je en wat zijn de effecten) maar ook sociaaleconomische effecten op de visserij. Kan de Minister aangeven op welke wijze beiden zijn betrokken bij de besluitvorming en hoe de belangenafweging heeft plaatsgevonden?

De leden van de VVD-fractie willen verder graag weten op welke wijze er, als er na zes jaar een gebied monitoren geen of onvoldoende resultaat wordt gezien, besloten wordt tot het langer sluiten van het specifieke gebied dan wel besloten wordt het gebied te vergroten. Hoe wordt de sector zelf bij de monitoring en besluitvorming betrokken? Is de Minister bereid om besluiten terug te draaien als maatregelen niet werken? Zo nee, waarom niet?

De leden van de VVD-fractie vrezen een herhaling van de casus inzake de Scholbox, waarbij een gebied gesloten bleef voor grote kotters, ondanks dat dit gebied geen (grote) rol blijkt te spelen in de voortplanting van de schol en de scholbestanden goed waren. Kan de Minister aangeven in hoeverre het nationale beleid voor de kust- en schelpdiervisserij een zogenaamde «kop» op de voorgenomen visserijmaatregelen van de EU betreft?

De leden van de VVD-fractie merken op dat de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) aanknopingspunten biedt voor de aanpak van problematiek van zwerfvuil, omdat lidstaten op grond van de KRM worden verplicht maatregelen op te stellen die bijdragen aan een goede milieutoestand in 2020 in hun mariene wateren. Uitgangspunt bij deze maatregelen is dat ze zoveel mogelijk aansluiten bij bestaande initiatieven, worden afgestemd met belangenpartijen en kosteneffectief zijn. Kan worden aangegeven welke maatregelen niet voldoen aan deze drie uitgangspunten? Hoe verhoudt zich bijvoorbeeld de inzet op «duurzaam doen» en de ambities om ook het onderwijs hier in een rol te geven zich met deze drie uitgangspunten? Welke inzet er precies is op integrale bronaanpak?

De leden van de VVD-fractie merken op dat het in de Beleidsnota Noordzee beschreven afwegingskader het mechanisme is dat de rijksoverheid toepast om te beoordelen of activiteiten op zee zijn toegestaan. Hoe zal dit kader vanaf 2018 functioneren onder de Omgevingswet? Wordt het overgenomen in de nog op te stellen algemene maatregelen van bestuur (AMvB's)?

In de Beleidsnota Noordzee lezen de leden van de VVD-fractie dat de Minister prioriteit geeft aan activiteiten die van belang zijn voor Nederland. Deze leden constateren dat de Nederlandse visserij niet op deze lijst van activiteiten voorkomt. Op welke manier past de Nederlandse visserij volgens de Minister binnen de prioriteit aan activiteiten?

De leden van de VVD-fractie lezen dat de kern van het nieuwe beleid voor de Noordzee het samen met maatschappelijke organisaties sturen op gewenst gebruik in ruimte en tijd, ecologie en economie en de natuurlijke potentie van zee en kust verder ontwikkelen is. Kan de Minister «gewenst gebruik» nader toelichten? Wat houdt dit voor de Minister in?

Mariene Strategie

De leden van de VVD-fractie zien veel nieuwe maatregelen in de Mariene Strategie voor het Nederlandse deel van de Noordzee 2012–2020 (deel 3). Kan de Minister inzichtelijk maken wat deze nieuwe maatregelen zullen betekenen voor het Nederlandse bedrijfsleven, vooral ten aanzien van de positie van de Nederlandse scheepvaart, visserij, landbouw en havens, zowel qua lastenverzwaringen als concurrentiepositie?

Deze leden lezen dat de Minister met een gebiedsgerichte aanpak de bescherming van kwetsbare ecologische soorten en gebieden wil waarborgen, zoals Natura 2000-gebieden en de aanvullende bescherming op het Friese Front en de Centrale Oestergronden. Kan de Minister nader toelichten op welke wijze dit zal gebeuren, welke kosten dit met zich

meebrengt, wat de baten zijn en welke consequenties dit heeft voor de Nederlandse economie, meer specifiek de visserij-, scheepvaart- en de land- en tuinbouwsectoren? Op welke wijze worden de economische belangen meegewogen? Voor het al dan niet aanwijzen van de gebieden Borkumse Stenen en Bruine Bank loopt er een onderzoek. Wanneer is dit onderzoek afgerond? Hoe waarschijnlijk is het dat beide gebieden als Natura 2000-gebieden worden aangewezen?

Ook vragen de leden van de VVD-fractie wat de Minister onder de Mariene Strategie bedoelt met het versterken van de natuurlijke (veer)kracht van de zee. Kan de Minister de opmerking dat de zee een grotere intrinsieke waarde, maar ook meer maatschappelijke betekenis krijgt nader duiden? Op welke wijze wordt dit vormgegeven? Kan de Minister aangeven waarom dit nu niet het geval is?

De leden van de VVD-fractie merken op dat een belangrijk uitgangspunt van de KRM is dat de bescherming en het herstel van Europese zeeën niet ten koste gaan van economische activiteiten. De kaderrichtlijn vervult dus een dubbele functie, enerzijds de bescherming van de zee en anderzijds waarborgen dat de economische activiteiten tussen nu en 2020 een duurzaam karakter krijgen. Kan de Minister aangeven op welke wijze hier invulling aan is gegeven in de Mariene strategie en de Beleidsnota Noordzee? Kan worden aangegeven of – en in hoeverre – visserij een onderdeel is van de voorwaarden van uitvoering van de KRM? Hoe houdt de visserij de ruimte en de mogelijkheid om te vissen? En wordt bij aanpassing van de visgebieden de sector betrokken bij het overleg?

Volgens de leden van de VVD-fractie laten de Mariene Strategie in het algemeen en in het bijzonder de maatregelen in het kader van het NWP2 het spanningsveld tussen visserij en natuurbescherming op zee zien. Kan worden aangegeven op welke wijze volgens de Minister hier een balans in gevonden is?

Graag ontvangen de leden van de VVD-fractie een reactie op de stelling dat Nederland niet eigenstandig eventueel nieuw beleid op het gebied van onderwatergeluid van scheepvaart kan vaststellen, maar dat dit in het kader van de Internationale Maritieme Organisatie (IMO) dient plaats te vinden. In hoeverre is er in het NWP2 sprake van eigenstandig nieuw beleid voor de scheepvaart? En meer specifiek, is hier sprake van op het gebied van onderwaterbeleid? Indien hier sprake van is, kan de Minister dan aangeven wat dit betekent voor de concurrentiepositie voor de scheepvaart en de havens?

De leden van de VVD-fractie missen een inhoudelijke onderbouwing, in andere woorden het «waarom» van de kabinetsdoelstelling om 10–15% van het Nederlandse deel van de Noordzee niet noemenswaardig te beroeren. Graag ontvangen deze leden een nadere inhoudelijke onderbouwing met daarbij ook de afweging die heeft plaatsgevonden. In hoeverre zijn de economische belangen bij dit besluit meegewogen? Daar komt bij dat in de praktijk dit percentage nog hoger ligt, aangezien ook in windmolenparken en rondom platforms niet mag worden gevist, nog los van de drukke scheepvaartroutes. Dit leidt tot steeds minder visgronden, zo menen deze leden. Hoe gaat de Minister hiermee om? Wat betekent dit voor de visserijsector? Zet Nederland door deze maatregelen de sector nog meer onder druk? Zo nee, waarom niet? Wordt er in de besluitvorming ruimte voor differentiatie in vistuigen gegeven?

De leden van de VVD-fractie lezen dat de Minister stelt dat ondanks de vele inspanningen en goede verwachtingen inzake de Mariene Strategie het op dit moment niet mogelijk is vast te stellen in welke toestand het

Nederlandse deel van de Noordzee in 2020 exact zal verkeren. Dat heeft te maken met het dynamische karakter van de Noordzee, de vele elementen die gezamenlijk de goede milieutoestand bepalen en de diversiteit aan activiteiten die deze toestand beïnvloeden. Kan de Minister gelet hierop onderbouwen wat de rechtvaardiging is om al deze maatregelen te nemen, zonder dat de effectiviteit kan worden vastgesteld? Hoe worden de maatregelen dan gemonitord en hoe wordt voorkomen dat het bedrijfsleven en burgers onnodig worden belast?

De leden van de VVD-fractie constateren daarnaast dat er budget wordt geormerkt vanuit het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV) om bij te dragen aan de doelstellingen van de KRM. Kan worden aangegeven welke doelstellingen worden nagestreefd en welke middelen worden ingezet?

De leden van de VVD-fractie merken op dat eerder de Europese Commissie de wijze waarop Nederland in de Mariene Strategie (deel 1) de KRM technisch heeft uitgewerkt op weinig punten als «adequaat» heeft bestempeld. In 2015 zal het Commissiebesluit 2010/477/EU tot vaststelling van criteria en methodologische standaarden inzake de goede milieutoestand van mariene wateren worden herzien. Dit zal de nodige duidelijkheid geven over de wijze waarop de goede milieutoestand, milieudoelen en indicatoren technisch moeten worden ingevuld bij de actualisatie van de Mariene Strategie in 2018. Wat betekent dit nu voor de vaststelling van het NWP2?

De leden van de VVD-fractie constateren dat gesteld wordt dat de Europese Commissie in het algemeen vraagtekens zet bij de hoogte van de Nederlandse ambitie bij de implementatie van de Mariene Strategie. Kan dit nader worden toegelicht en kan worden aangegeven of met de voorgenomen maatregelen aansluiting is gezocht bij de beoordeling door de EC?

De leden van de VVD-fractie vragen verder wanneer en hoe de Minister het Commissiebesluit 2010/477/EU tot vaststelling van criteria en methodologische standaarden inzake de goede milieutoestand van mariene wateren gaat implementeren in de Nederlandse wet- en regelgeving? Hoe verhoudt zich dit tot de vaststelling van het NWP2, mede gelet op het feit dat de wijze waarop de goede milieutoestand, milieudoelen en indicatoren technisch moeten worden ingevuld nog onderwerp van gesprek is. Wat is de Nederlandse inzet in deze?

De leden van de VVD-fractie lezen dat in de KRM nieuwe maatregelen zijn opgenomen voor de aanvullende beleidsopgaven voor bodembescherming en zwerfvuil. Kan nader worden onderbouwd waarom deze maatregelen noodzakelijk zijn en in welke mate zij gaan en moeten bijdragen aan een goede milieutoestand?

Water en omgeving

Ook merken de leden van de VVD-fractie op dat het Rijk op de langere termijn streeft naar één nationaal bestuurlijk overleg waarbij op basis van onder andere de gebiedsagenda's wordt ingezet op een brede benadering van opgaven en oplossingen en partijen meer samenwerken om zoveel mogelijk maatwerk te leveren. Op welke termijn acht de Minister een dergelijk bestuurlijk overleg haalbaar? Voor deze leden is het belangrijk dat belanghebbenden bij gebiedsontwikkeling daarbij ook betrokken zouden worden. Welke belanghebbenden zou de Minister bij een dergelijk bestuurlijk overleg betrekken?

Financiering

De leden van de VVD-fractie hebben gelezen dat de Minister voorstander is van het principe dat degenen die profijt hebben of ingrepen doen die effect hebben op het waterbeheer ook de daarbij behorende kosten dragen. Ook is er een verkenning naar een toekomstige financiële structuur gestart. Welke kaders worden hierbij gehanteerd en wanneer wordt de Kamer betrokken in deze verkenning?

De leden van de VVD-fractie lezen dat de Minister wil inzetten op nadere fiscale maatregelen. Kan worden bevestigd dat de Minister niet voornemens is om de budgettaire ruimte hiervoor verder te verruimen? De stelling is dat fiscale prikkels helpen om de milieutoestand op het Nederlands Continentaal Plat (NCP) te bereiken. Regelingen zoals de Milieu Investeringsaftrek (MIA) en Willekeurige Afschrijving milieuinvesteringen (Vamil) worden hierbij genoemd, naast andere instrumenten. Graag ontvangen deze leden een onderbouwing van deze stelling onder andere middelen een nader overzicht van alle fiscale prikkels die ter beschikking zijn gesteld, welke bedragen hiermee gemoeid zijn en in welke mate door deze fiscale prikkels de milieutoestand is verbeterd.

De leden van de VVD-fractie lezen in de beantwoording van vragen in het schriftelijk overleg over de tussentijdse herziening van het huidige NWP dat de overheden gezamenlijk de Handreiking ruimtelijke adaptatie en een Stimuleringsprogramma ruimtelijke adaptatie beschikbaar stellen als ondersteunende instrumenten voor adaptatie. Zo valt te lezen dat voor dit stimuleringsprogramma voor 2015, 2016 en 2017 een budget van € 800.000 per jaar beschikbaar is gesteld uit het Deltafonds. Kan de Minister aangeven op hoeveel de kosten worden geraamd voor de jaren na 2018?

De leden van de SP-fractie begrijpen uit de beantwoording van vragen die in het schriftelijk overleg over de tussentijdse herziening van het huidige NWP door de leden van de VVD-fractie zijn gesteld, dat waar sprake is van meerkosten voor rivierversuiming, de Minister bereid is onder bepaalde voorwaarden middelen vanuit het Deltafonds in te zetten. Deze leden vragen of de afspraken die gemaakt zijn over de besteding van middelen uit het Deltafonds dit toestaan en op welke wijze de Kamer hierop kan controleren.

Bodemdaling

De leden van de SP-fractie begrijpen uit de beantwoording in het schriftelijk overleg over het de tussentijdse wijziging van het huidige NWP dat zij inzake bodemdaling voornamelijk doorverwezen worden naar de nationale Omgevingsvisie en via het programma Bodem en Ondergrond naar de Structuurvisie ondergrond. Een gemiste kans, zo menen deze leden. In het ontwerp dat voorligt, is helaas geen aandacht voor bodemdaling in veengebieden, terwijl de maatschappelijke en economische impact van deze vorm van bodemdaling alleen maar toeneemt.

De leden van de SP-fractie merken op dat het dichtbevolkte westen van Nederland en delen van Flevoland, Friesland en Overijssel te maken hebben met bodemdaling door veenoxidatie. De slappe bodem (veen en slappe kleilagen) is daar in veel gevallen debet aan. Dit brengt schade en zeer hoge onderhoudskosten voor onder meer gebouwen, funderingen, wegen, en rioleringen, maar ook voor de veiligheid van dijken en binnendijkse gebieden. De bodemdaling bedraagt in sommige gebieden twee tot drie centimeter per jaar. Zware regenval leidt nu al tot forse wateroverlast in gemeenten met slappe bodem, zoals onlangs nog in Kockengen in de gemeente Stichtse Vecht. Deze actuele waterproble-

matiek verdient dan ook aandacht in het NWP2. De leden van de SP-fractie zijn benieuwd op welke wijze de Minister om wil gaan met de geschetste problematiek.

De leden van de SP-fractie merken op dat prognoses laten zien dat op langere termijn, en zonder ingrijpen, de problematiek nog verder zal toenemen. Onder meer klimaatverandering draagt hier aan bij. Verschillende dorpen en steden zullen op termijn zo ver verzakken dat door wateroverlast het maatschappelijk en economisch verkeer volledig stil komt te staan. Daarom is het van belang dat er ook op lange termijn aandacht is voor bodemdaling door veenoxidatie. Het NWP2, dat nu voorligt, loopt tot 2021. De slappe bodemproblematiek vraagt om visie en strategie voor de omgang met bodemdaling in veengebieden in Nederland, die verder gaat dan het NWP. De decentrale overheden die zich met dit probleem bezig houden (vertegenwoordigd in het Platform Slappe Bodem) nemen hierin hun verantwoordelijkheid en vragen ook het Rijk hierin haar rol te pakken. Concreet is een gezamenlijk onderzoeks- en innovatieprogramma noodzakelijk om de gevolgen van bodemdaling op te kunnen vangen. Het Rijk zou naar mening van de leden van de SP-fractie moeten bijdragen aan de kosten hiervan. Graag ontvangen deze leden een reactie op de geschetste problematiek.

Een duidelijk voorbeeld van bovenstaande wordt volgens de leden van de SP-fractie geschetst in een interview⁵ in het NRC Handelsblad met de dijkgraaf van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier staat. Het Hoogheemraadschap ontwikkelde plannen om een dijk te versterken, waarbij op veel stukken een extra dijk voor de huidige dijk wordt geplaatst. «De belangrijkste reden van de ingreep is dat de dijk in huidige staat honderd jaar oud is; sinds 1916 is er niets meer aan gedaan. In die honderd jaar zijn een paar dingen veranderd. De bodem achter de dijk is verzakt, die ligt nu 30, 40, 50 centimeter lager; het veen is ingeklonken. En: de te verdedigen waarde achter de dijk is ondertussen verzesvoudigd; meer mensen, huizen, industrie.» In het artikel wordt verder het woord gegeven aan voor- en tegenstanders. Naar mening van de leden van de SP-fractie een mooie casus waar veel zaken bij elkaar komen. Waterveiligheid, normspecificaties, informatieverstrekking, burgerparticipatie, veenproblematiek, financiën en een prachtig Nederlands landschap. Is de Minister bereid deze casus als een voorbeeld te zien van de nieuwe «aanpak» en een reactie te geven op de lokale omstandigheden en geschetste tegenstellingen? Wie heeft in deze casus welke rol? Wat is de betrokkenheid van de Minister in deze? Wie heeft de regie en wie neemt welke beslissing?

De leden van de SP-fractie wijzen graag nogmaals op de motie Smaling (34 000-J, nr. 12), die in november van 2014 door de Kamer is aangenomen. Hierin wordt verzocht een inventarisatie te maken samen met provincies, gemeenten, waterschappen, kennisinstellingen en het bedrijfsleven om te bezien welke oplossingen noodzakelijk zijn voor het probleem van bodemdaling in veengebieden. Aandacht voor bodemdaling door veenoxidatie in het NWP2 zou hierin een logische volgende stap zijn. Wat is de mening van de Minister hierover? Kan de Minister zorg dragen voor een «warme overdracht» indien zaken hun plaats moeten vinden in andere wetten of structuurvisies? Zo ja, op welke wijze?

De leden van de ChristenUnie-Fractie merken op dat in dit NWP2 de relatie tussen bodemdaling en waterhuishouding niet aan de orde komt. Genoemde leden vragen dit te onderbouwen omdat het NWP2 ook stelt dat de te nemen maatregelen voor waterveiligheid onder meer afhankelijk zijn van de nieuwe normen, klimaatverandering en bodemdaling en dat

⁵ «Hoe langer we wachten, hoe onveiliger het wordt», NRC Handelsblad d.d. 2 april 2015

dit een integrale aanpak vraagt. In sommige gebieden bedraagt de bodemdaling twee tot drie centimeter per jaar en zorgt ze nu al voor forse wateroverlast bij zware regenval. Genoemde leden onderschrijven dat dit in de eerste plaats regionaal maatwerk vraagt, maar zij missen een visie op de langere termijn die verder kijkt dan 2021. Is de Minister bereid gehoor te geven aan de oproep van de decentrale overheden die in het Platform Slappe Bodem samenwerken dat het Rijk gaat bijdragen aan een gezamenlijk onderzoeks- en innovatieprogramma om de gevolgen van bodemdaling op lange termijn op te kunnen vangen? Genoemde leden zijn blij dat het Rijk wel bereid is in de aanloop naar de nationale Omgevingsvisie een gezamenlijk proces van co-creatie te starten met andere overheden en stakeholders, om te bezien welke nieuwe beleidsuitdagingen er zijn en dat daarbij ook bodemdaling aan de orde kan komen.

Overig

De leden van de VVD-fractie hebben begrepen dat het Wereld Natuur Fonds onlangs heeft gesteld dat het zoute water niet verder komt dan de lijn Middelharnis en het Spui als de Haringvlietsluizen in 2018 op een kier gaan. Deelt de Minister de mening dat het zorgelijk is dat er voor een open Haringvliet wordt gepleit?

De leden van de VVD-fractie herinneren zich dat onlangs de Staatssecretaris van Economische Zaken haar ambitiesdocument getiteld «Natuurambitie grote wateren» (Kamerstuk 31 710, nr. 36) heeft gepresenteerd. Deze leden vragen hoe de grote wateren-ambities zich verhouden tot het recent vastgestelde Deltaprogramma. Kan de Minister garanderen dat deze «dromen» er niet voor zorgen dat de natuurambities prioriteit hebben boven de waterveiligheid en economie (zoetwater)? En is de Minister bereid om dit ook actief uit te dragen, gelet op de commotie die in verschillende gebieden is ontstaan naar aanleiding van de ambities in het document?

De leden van de D66-fractie lezen dat het Ontwerp Nationaal Waterplan in december 2014 ter visie is gelegd, waarbij eenieder de gelegenheid heeft zienswijzen in te dienen gedurende zes maanden. Is de Minister bereid om de Kamer een (tussentijds) overzicht te sturen van de hoofdlijnen van de ingediende zienswijzen?

De leden van de PvdD-fractie hebben uit de ontwerp Mariene Strategie voor het Nederlandse deel van de Noordzee 2012–2020 vernomen wat de meest gevonden items zijn op de Nederlandse stranden. Onder andere plastic tassen, plastic doppen, chipszakjes en ballonnen staan in deze top tien. De leden van de PvdD-fractie wijzen naar het belang van goed bronbeleid om deze milieuvervuiling tegen te gaan. In de ontwerp Mariene Strategie is te lezen dat de Minister naast bewustwordingsacties het oplaten van grote hoeveelheden ballonnen tegelijk wil beperken en informatie wil verspreiden over alternatieven. Deze leden willen de Minister vragen wat zij precies bedoelt met bewustwordingsacties en hoe zij wil voorkomen dat er grote hoeveelheden ballonnen tegelijk worden opgelaten. Kan de Minister uiteenzetten hoe het staat met de uitvoering van de motie Ouwehand (Kamerstuk 30 872, nr. 177) over het actief ontmoedigen van het oplaten van ballonnen? De leden van de PvdD-fractie wijzen naar de gemeente Amsterdam die het beleid op het gebied van ballonnen recentelijk heeft aangepast, waardoor het oplaten van ballonnen bij evenementen verboden is en de gemeente het oplaten van ballonnen actief ontmoedigd. Is er al een oproep aan gemeenten gedaan om het oplaten van ballonnen actief te ontmoedigen, en zullen gemeenten in hun evenementvergunningen ook sturen op het gebruik van ballonnen tijdens evenementen? Is er bereidheid om daarnaast de

uitvoering van deze motie breder te trekken en ook het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties aan te spreken over het oplaten van ballonnen? Kan de Minister aangeven wat er bedoeld wordt met alternatieven van het oplaten van ballonnen? De leden van de PvdD-fractie vragen ook naar andere maatregelen om macro- en microplastics in het water tegen te gaan. Welke nieuwe acties worden hiertoe ondernomen?

II Reactie van de bewindspersoon

1. Algemeen

De leden van de VVD-fractie vragen een apart overzicht van de concrete afspraken uit het Energieakkoord, de Natuurvisie en de Europese eisen op het gebied van waterkwaliteit en het mariene milieu, die nu in het NWP2 zijn verwerkt. Hierbij vragen zij per afspraak de beoogde doelstelling, de financiële consequenties en de gevolgen voor de Nederlandse economische concurrentiepositie weer te geven. Deze leden vragen de Minister om inzake de economische concurrentiepositie apart in te gaan op de gevolgen van het NWP2 voor de land- en tuinbouwsector, de visserijsector en de scheepvaart.

De volgende concrete afspraken en doelstellingen worden in het NWP2 verankerd:

- Energieakkoord: Bijdragen van het waterbeleid aan doelstellingen voor duurzame energie, onder meer aan het vergroten van het aandeel duurzame energie tot 14% in 2020 en 16% in 2023 en aan het besparen van energie.
- Natuurvisie: De kern van de Natuurvisie is een omslag in het denken: van natuur beschermen tégen de samenleving naar natuur versterken mét de samenleving. Door veranderingen in klimaat en samenleving ontstaat steeds meer behoefte aan sturen op condities voor natuurlijke processen en minder aan sturen op specifieke soorten en habitats. Het kabinet ziet bij de uitvoering van watermaatregelen mogelijkheden om natuurdoelstellingen mee te koppelen.
- Europese eisen waterkwaliteit: Opnemen van de stroomgebiedbeheerplannen (SGBP's) Rijn, Maas, Schelde en Eems 2016–2021 waarmee Nederland invulling geeft aan de Kaderrichtlijn Water (KRW) doelen.
- Europese eisen mariene milieu: Opnemen van het programma van maatregelen Kaderrichtlijn Mariene Strategie 2016–2021 (KRM) waarmee Nederland invulling geeft aan de KRM doelen.

Wat betreft de financiële consequenties en de gevolgen voor onze concurrentiepositie kan ik de volgende specifieke zaken noemen:

- Energieakkoord: Rijkswaterstaat stelt areaal beschikbaar voor initiatieven gericht op toepassing van duurzame energie, op basis van marktconforme gebruiksvergoedingen. Het Rijk start een verkenning naar de mogelijkheden om gronden van de rijksoverheid te benutten voor duurzame energie. Met zijn deelname aan het Energieakkoord geeft het kabinet daarnaast duidelijkheid over zijn doelstellingen voor duurzame energie. Samen met het in het NWP voorgenomen ruimtelijk inpassen en het aan de voorkant coördineren van vergunningaanvragen, verbetert het investeringsklimaat voor bedrijven voor windmolens op zee. Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu neemt bij uitvoeringsopdrachten doelen op voor realisatie van duurzaamheid, zoals duurzame energieopwekking. Via verduurzaming van het MIRT bevordert het kabinet het inpassen van duurzame energie in het gebiedsbeleid.
- Natuurvisie: Het kabinet ziet bij de uitvoering van watermaatregelen mogelijkheden om natuurdoelstellingen mee te koppelen. Er zijn geen

- algemene gevolgen weer te geven voor onze concurrentiepositie. Per specifiek project kunnen de gevolgen verschillen.
- Europese eisen waterkwaliteit: Iedere partij is verantwoordelijk voor de financiering van de eigen maatregelen. In de rijksbegroting van 2015 is structurele financiering van de KRW-maatregelen tot en met 2027 geregeld voor een natuurlijke inrichting van het hoofdwatersysteem (in totaal 574 miljoen euro). Waterschappen dragen bijvoorbeeld de kosten voor de waterzuivering en inrichting van het regionale oppervlaktewatersysteem. Uiteindelijk moeten de maatregelen leiden tot een goede toestand van het water, opdat duurzaam gebruik mogelijk is. Doordat deze eisen voor alle lidstaten gelijk zijn, is er sprake van een gelijk speelveld. Uiteraard is het wel zo dat de opgave tussen de lidstaten om die goede toestand te bereiken verschilt. Zoals ook blijkt uit de Evaluatie Meststoffenwet 2012 die door het PBL is uitgevoerd⁶ is het bijzonder lastig om een objectieve internationale vergelijking te maken van de effecten van het mestbeleid in Nederland op de internationale concurrentiepositie van de Nederlandse land- en tuinbouwsector. Zoals uit genoemde evaluatie blijkt heeft de sector de afgelopen decennia al heel veel bereikt als het gaat om het voldoen aan de verschillende milieueisen, maar zal er de komende jaren nog veel moeten gebeuren. De inzet hierbij is dat voor de KRW in de SGBP's geen aanvullende generieke maatregelen worden voorgesteld, bovenop het Nitraactieprogramma. Aanvullende maatregelen gericht op verbetering van specifieke problemen in specifieke gebieden zijn gebaseerd op regionaal maatwerk en maken deel uit van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW). Door het leveren van regionaal maatwerk wordt geprobeerd om de kosten zo laag mogelijk te houden. Bovendien wordt voor een deel van deze kosten financiering gezocht in het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB).
 - Europese eisen mariene milieu: De implementatie van de KRM betreft grotendeels voortzetting van huidig beleid volgend uit bestaande internationale kaders met de reeds daarvoor gereserveerde middelen in de begroting. Deze kaders zijn de KRW, het Internationaal Verdrag ter voorkoming van verontreiniging door schepen (MARPOL), gemeenschappelijk visserijbeleid (GVB), Verdrag inzake de bescherming van het mariene milieu in het noordoostelijk deel van de Atlantische Oceaan (OSPAR). Vanuit de KRM vloeien voor deze terreinen dan ook geen extra consequenties voor economische sectoren voort.

De leden van de CDA-fractie vragen welke effecten de klimaatverandering op de land- en tuinbouw heeft en of de investeringen van het Deltaprogramma voldoende zijn om deze tegen te gaan. Zou de Minister haar visie kunnen geven op deze materie?

Met de investeringen in het kader van de maatregelen en voorzieningen die voortvloeien uit het Deltaprogramma beoogt het kabinet dat de waterveiligheid en de zoetwatervoorziening in 2050 duurzaam en robuust zijn, zodat ons land de gevolgen van klimaatverandering, waaronder de grotere extremen van het klimaat (extreme regenval, droogte), maar ook de stijgende zeespiegel, veerkrachtig kan blijven opvangen. Voor een goede zoetwatervoorziening nemen Rijk, regio en gebruikers samenhangende maatregelen in het hoofdwatersysteem, in de regionale watersystemen én in het gebruik. Adaptieve strategieën zijn afgesproken en vastgelegd en op basis hiervan kiezen deze partijen maatregelen waarmee ze flexibel kunnen inspelen op nieuwe metingen en inzichten. Bovendien wordt met de te ontwikkelen voorzieningenniveaus de beschikbaarheid

⁶ Zie ook: <http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/pbl-2012-evaluatie-meststoffenwet-2012-hoofdrapport-624.pdf>

van zoetwater transparanter voor de gebruikers. Naast de effecten die worden onderzocht in het Deltaprogramma, zijn er andere mogelijke gevolgen van klimaatverandering voor de land- en tuinbouw relevant. Dit betreffen de toename van de kans op extreme weersomstandigheden (toename onweer en storm) en het vóórkomen van plaagorganismen en/of plantenziektes, maar mogelijk ook een langer groeiseizoen en hogere gewasopbrengsten. Hierover is meer te vinden in het rapport «Aanpassen aan klimaatverandering – kwetsbaarheden zien, kansen grijpen» dat het PBL in maart 2015 op mijn verzoek heeft uitgebracht.

De leden van de CDA-fractie benadrukken opnieuw het belang van het vergroten van het bewustzijn over de noodzakelijke bescherming tegen en het omgaan met water. Deze leden ondersteunen de inspanningen van de Minister in deze, maar vragen zich wel af of de huidige inspanningen voldoende zijn. Zou de Minister de Kamer kunnen inlichten over de effecten van de publiekscampagne? Hoe gaat de Minister het bewustzijn en de zelfredzaamheid evalueren? Betreft de Minister maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven bij het vergroten van het bewustzijn en de zelfredzaamheid van Nederlanders? Zo nee, waarom niet? Is de Minister bereid om initiatieven van onderop voor het vergroten van het bewustzijn van de gevaren van water en de zelfredzaamheid te ondersteunen? Welke maatschappelijke organisaties worden er betrokken bij het vergroten van risicobewustzijn en zelfredzaamheid van Nederlanders in mogelijke overstromingsgebieden?

Een van de actiepunten uit het OESO-rapport Watergovernance in the Netherlands; Fit for the future? (Kamerstuk 28 966, nr. 17) is vergroting van het waterbewustzijn en de zelfredzaamheid van Nederlanders. Het waterbewustzijn in Nederland is laag. Dit vergt een meerjarige inspanning. Daarom is de gezamenlijke publiekscommunicatie Ons Water gestart. Een nieuwe publiekscommunicatie gericht op de persoonlijke relevantie in de directe leefomgeving van mensen en op het bereiken van mensen op die momenten of plekken dat ze met water bezig zijn of ermee in aanraking komen. Het water- en risicobewustzijn is regionaal en ook lokaal vaak verschillend. Daarom worden mensen geïnformeerd op postcodeniveau, via het platform onswater.nl en specifieke sites om het risicobewustzijn te vergroten, zoals overstroomik.nl, waarop handelingsperspectieven te vinden zijn.

Ons Water is een meerjarige aanpak, die met en vanuit de lokale en regionale partners wordt opgebouwd. Met Ons Water worden bestaande en nieuwe initiatieven benut, zowel van de publieke partners (zoals Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Ministerie van Veiligheid en Justitie, Unie van Waterschappen, Vewin, Interprovinciaal Overleg, Vereniging Nederlandse Gemeenten en de veiligheidsregio's) als van maatschappelijke organisaties en bedrijven (zoals Rioned, ANWB, Van Oord, het Rode Kruis, scholen i.s.m. het Koninklijk Nederlands Aardrijkskunde Genootschap (KNAG) en musea). In deze partneraanpak van onderop ligt de sleutel voor de effectiviteit.

Vergroting van het water- en risicobewustzijn en de zelfredzaamheid wordt gemonitord in een programma voor publieksonderzoek. Dit publieksonderzoek geeft tevens regionale inzichten. De eerste resultaten van dit jaarlijkse onderzoek worden in de loop van 2016 verwacht.

De leden van de CDA fractie vragen de Minister om toe te lichten waarom de Natuurvisie is opgenomen in het NWP2. In hoeverre heeft de Natuurvisie invloed op het NWP2, en zou de Minister daar voorbeelden van kunnen geven?

Het kabinet ziet bij de uitvoering van watermaatregelen mogelijkheden om natuurdoelstellingen mee te koppelen. Het Rijk vervult daarin een voorbeeldfunctie. Voor het waterdomein wordt dit geconcretiseerd en beleidsmatig verankerd in het NWP2, in wisselwerking met waterveiligheid, zoetwater en waterkwaliteit en de (gebiedsgerichte) uitwerking daarvan. In november jl. heb ik met de brief over de «meekoppeltoets» (Kamerstuk 27 625, nr. 330) aangegeven dat bij de uitvoering van maatregelen voor waterveiligheid, waterkwaliteit en zoetwatervoorziening, de mogelijkheden voor het realiseren van natuurdoelstellingen zullen worden benut. Het kabinet is voorstander van een integrale aanpak bij investeringen in het ruimtelijk domein. Een integrale aanpak van gebiedsopgaven is een van de speerpunten bij de vernieuwing van het MIRT en maakt onderdeel uit van het Deltaprogramma. Er zijn verschillende mogelijkheden om de veiligheid te verbeteren, zoals dijkversterking, stormvloedkeringen, zandsuppleties en rivierverruiming. Het kabinet bevordert daar waar mogelijk een integrale uitvoering, rekening houdend met gebiedsontwikkeling en een tijdige aanpak van het veiligheidsrisico. Randvoorwaarde vanuit het kabinet voor het meekoppelen van belangen is dat met de beschikbare Rijksmiddelen de voorgenomen doelen ten aanzien van waterveiligheid, zoetwatervoorziening en waterkwaliteit worden gehaald. Indien het realiseren van andere maatschappelijke doelen leidt tot aanvullende kosten, bovenop de beschikbare middelen voor mitigatie en compensatie van natuur, dienen deze uit andere budgetten te worden gefinancierd. Een voorbeeld van meekoppelen is het bouwen met natuur. Het Rijk bevordert dit, onder meer door in het kustbeheer zo veel mogelijk van de natuurlijke zandbeweging gebruik te maken. Grootste voorbeeld daarvan is de zandmotor voor de kust van Zuid-Holland, die positieve effecten heeft op de kustverdediging en op de biodiversiteit.

De leden van de D66-fractie hebben behoefte aan meer dan enkel een richting (2018) als het gaat om de planning omtrent de nationale Omgevingsvisie. Op welke momenten zal de Minister de Kamer informeren over (de voortgang) van de nationale Omgevingsvisie? Deze leden vragen de Minister om nader in te gaan op de tijdsplanning omtrent de nationale Omgevingsvisie en het proces van co-creatie met andere overheden en stakeholders.

Het is de bedoeling om de Omgevingsvisie vast te stellen als de Omgevingswet van kracht wordt. Richtdatum is daarmee eind 2018. Gezien de complexiteit van de opgave om alle strategische beleidsvisies voor de fysieke leefomgeving van het Rijk (zoals de Structuurvisie Wind op Land, onderhavig NWP2 en de Structuurvisie Ondergrond) met het opstellen van de Nationale Omgevingsvisie niet alleen samen te voegen maar ook te verbinden, wordt een tussenstap ingelast. Deze bestaat uit het opstellen van een Nationale Omgevingsagenda. Deze brengt focus aan op zowel de inhoud van de Omgevingsvisie, het proces van samenwerken en de aard van het product. De totstandkoming van deze agenda zal in dialoog met andere overheden, de energieke samenleving (waaronder bedrijven, kennisinstellingen, en NGO's), de wetenschap (waaronder PBL en CPB) en stakeholders plaatsvinden. De Omgevingsagenda wordt in het voorjaar van 2016 aan uw Kamer aangeboden. Afhankelijk van de aard van deze agenda zal het proces om te komen tot de Omgevingsvisie voor 2016–2018 worden ingericht. Ik nodig uw Kamer uit om aan te geven op welke wijze u bij dit proces betrokken wil worden.

De leden van de D66-fractie lezen dat de Minister als een van de uitgangspunten voor de implementatie van het NWP2 kiest voor samenwerking. De leden van deze fractie zijn echter benieuwd waarom burgers hier niet

als aparte categorie staan genoemd. Deze leden vragen voorts of de Code Maatschappelijke Participatie geen vermelding zou moeten krijgen in het NWP2.

De beschreven uitgangspunten van het kabinet betreffen de implementatie van dit NWP2, dus beleid op nationaal niveau. Burgers zijn bij dit ontwerp NWP2 betrokken via de formele zienswijze procedure van zes maanden. Daarnaast vindt burgerparticipatie plaats bij de concrete uitwerking van de maatregelen die voortvloeien uit het NWP2 voor bijvoorbeeld dijkversterkingen en rivierverruiming. Bij die planvorming en planuitwerking worden burgers betrokken door Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten. De Code Maatschappelijke Participatie uit mei 2014 krijgt geen vermelding in het NWP2 omdat de code vooral toepasbaar is op het niveau van maatschappelijke participatie bij MIRT-projecten, dus op het niveau van concrete projecten. Zoals ik in mijn brief aan uw Kamer van 13 juni 2014 (Kamerstuk 33 750 A, nr. 70) heb aangegeven, wordt de Code Maatschappelijke Participatie betrokken bij het voorstel voor de Omgevingswet. De discussie over de vraag in hoeverre die Code wettelijk in de Omgevingswet kan worden vastgelegd, kan in dat kader worden gevoerd.

2. Zoetwater

De leden van de VVD-fractie lezen in het ontwerp NWP2 dat de Minister wil dat het beschikbare water zuiniger en effectiever wordt gebruikt. Op welke manier gaat de Minister deze doelstellingen bewerkstelligen? Wanneer zal de Minister inzichtelijke informatie bieden ten aanzien van het risico op watertekorten en daarnaast handelingsperspectieven bieden om te anticiperen op de toekomstige klimaatverandering? Wanneer zullen de betrokken overheden samen met de gebruikers helderheid geven over de beschikbaarheid en de kwaliteit van zoetwater in de vorm van voorzieningenniveaus? Deze leden vragen tevens op welke plaatsen de verzilting, ondanks alle inspanningen, zal toenemen?

Aan de genoemde doelstellingen ga ik invulling geven via een gezamenlijk uitvoeringsprogramma voor zoetwatermaatregelen – het Deltaplan Zoetwater. Het Rijk heeft samen met regio en gebruikers dit plan opgesteld. Het bevat onder meer maatregelen die in de zoetwaterregio's uitgevoerd gaan worden en gericht zijn op het zuiniger en effectiever gebruik van het beschikbare water. Maatregelen betreffen onder meer beekherstel, flexibel peilbeheer gericht op conservering en beregening uit grondwater. Tevens wil ik innovaties gericht op zuinig en effectief omgaan met water stimuleren. Er gaan in alle regio's innovatieve klimaatpilots zoetwater van start. Het betreft initiatieven vanuit de regio's die een financiële bijdrage krijgen uit het Deltafonds.

Inzichtelijke informatie ten aanzien van het risico op watertekort en het bieden van een handelingsperspectief om te anticiperen op mogelijke klimaatverandering wordt door de uitwerking van de voorzieningenniveaus geboden. In alle regio's en voor het hoofdwatersysteem gaan de partijen de voorzieningenniveaus uitwerken. Eerste stap is vast te stellen welke informatie nodig is en op welke wijze deze inzichtelijk kan worden gepresenteerd. In 2018 zal een evaluatie plaatsvinden en in 2021 worden de voorzieningenniveaus vastgesteld. Via het jaarlijkse Deltaprogramma wordt uw Kamer geïnformeerd over de voortgang.

De uitwerking van het voorzieningenniveau voor de regionale watersystemen ligt bij de decentrale overheden en gebeurt in overleg met gebruikers in gebiedsprocessen. Op dit moment kan ik nog niet aangeven waar en wanneer dit leidt tot meer verzilting. Dit wordt nog nader

bekeken, onder meer in de pilot die wordt uitgevoerd in de Haarlemmermeer.

De leden van de CDA-fractie vragen waarom de zoetwatertoets bij grotere ingrepen niet is opgenomen in het NWP2. Is de Minister bereid om de zoetwatertoets bij grotere ingrepen alsnog op te nemen in het NWP2? Ook de leden van de ChristenUnie vragen of de «zoetwatertoets» bij grotere ingrepen in het NWP2 moet worden geborgd.

Ik ben niet bekend met de zoetwatertoets, maar er bestaat wel een stresstest zoetwater. Daar ga ik in mijn antwoord op de vraag over de cumulatieve effecten op verzilting nader in (onder paragraaf 5, grondwater en drinkwater). Er bestaat onder de huidige regelgeving en straks onder de Omgevingswet ook een watertoets. De gevolgen van ruimtelijke plannen voor de waterhuishouding, waaronder waterkwaliteit, wordt in deze watertoets beschreven. In het Besluit Kwaliteit Leefomgeving dat deel uitmaakt van de Omgevingswetgeving zal worden vastgelegd dat bij het vaststellen of wijzigen van een omgevingsplan rekening moet worden gehouden met de gevolgen voor het beheer van watersystemen.

De leden van de CDA-fractie vragen de Minister om toe te lichten of de maatregelen gericht op de gevolgen van de toename van verstedelijking en verharding voldoende worden benut. Daarnaast vragen deze leden of de maatregelen voldoende uitnodigen tot innovatie. Is de Minister bereid om toe te lichten op welke wijze er ingezet wordt op bijvoorbeeld drainage om zoet water beter vast te houden?

Toename van verstedelijking en verharding kan leiden tot wateroverlast aan de ene kant maar ook tot een daling van de grondwaterstand aan de andere kant. De toenemende verharding vermindert de infiltratie van regenwater in de bodem. Er zijn veel initiatieven om verharding tegen te gaan of te compenseren, zoals de actie «tegel eruit, groen er in» die door veel partijen wordt gepromoot. Een lijst met maatregelen is beschikbaar op het Kennisportaal Ruimtelijke Adaptatie⁷. Op basis van de evaluatie van het onderwerp Ruimtelijke Adaptatie in het kader van het Deltaprogramma die in 2017 zal plaatsvinden kan mogelijk meer gezegd worden over de effecten.

Ik hecht grote waarde aan een innovatieve aanpak van de wateropgaven. Daarom heb ik ervoor gekozen om in het Deltaplan Zoetwater specifiek aandacht te geven aan innovaties en financieel bij te dragen aan de uitvoering van adaptieve klimaatpilots. Vernieuwingen gericht op het zuinig en effectief omgaan met water worden daarmee gestimuleerd. Gemeenschappelijk thema van de klimaatpilots is het vergroten van de regionale zelfvoorzienendheid en het zorgvuldig omgaan met zoetwater. Het beter vasthouden van zoetwater op percelen of in het regionale watersysteem past in mijn op innovatie gerichte aanpak. Binnen de uitvoeringsprogramma's voor de hoge zandgronden wordt deze maatregel met medefinanciering uit het Deltafonds verder uitgewerkt.

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen waarom de voorzieningenniveaus voor alle gebieden pas in 2021 worden vastgelegd. Is het niet mogelijk dit eerder te realiseren? Genoemde leden vragen dit omdat een aantal beleidsvoornemens ook gevolgen heeft voor de zoetwatervoorraad, zoals het verzilten van het Volkerak-Zoommeer, het Kierbesluit en het verdiepen van de Nieuwe Waterweg. Is de Minister bereid voor de regio's die te maken krijgen met deze maatregelen de voorzieningenniveaus versneld vast te stellen zodat er helderheid is voor alle belanghebbenden?

⁷ Zie ook www.ruimtelijkeadaptatie.nl

Het voorzieningenniveau is een nieuw instrument dat al doende geconcretiseerd en ingevuld gaat worden. De planning voor de uitwerking van het voorzieningenniveau is tot stand gekomen in overleg met alle stakeholders die betrokken zijn bij het Deltaprogramma. De stappen om te komen tot het voorzieningenniveau vragen een zorgvuldige aanpak waarbij eerst wordt bekeken welke informatie beschikbaar en nodig is, vervolgens wordt bekeken en onderbouwd of de bestaande werkwijze doelmatig is mede in het licht van mogelijke klimaatverandering en vervolgens vindt een bestuurlijke afweging plaats om tot afspraken te komen. Dit proces vraagt tijd. Betrokkenen in de regio hebben aangegeven dat het niet mogelijk is dit eerder te realiseren. Voor crisissituaties (extreme droogte) blijft de bestaande verdringingsreeks beschikbaar. Deze is vastgelegd in het Waterbesluit.

Voor genoemde ontwikkelingen die de zoetwateropgave mogelijk kunnen vergroten zal door de initiatiefnemer per project via een MER worden onderzocht welke effecten er zijn op de zoetwatervoorziening en tevens welke mogelijkheden er zijn om deze effecten te voorkomen of te mitigeren. De bestaande procedures borgen daarmee dat belanghebbenden inzicht krijgen in de wateraspecten bij ingrepen.

3. Waterkwaliteit

De leden van de VVD-fractie vragen welke harde internationale afspraken reeds gemaakt zijn en welke nog gemaakt moeten worden om de doelstellingen met betrekking tot verontreinigde stoffen te bereiken, gelet op de benedenstroomse ligging van Nederland en in de internationale stroomgebieden. Welke maatregelen zijn hiertoe door de Europese Commissie afgekondigd en zijn deze voldoende om de doelstellingen te bereiken? En dragen deze voldoende bij aan een gelijk speelveld?

De KRW legt verplichtingen op aan de lidstaten van de Europese Unie. Deze richtlijn beoogt het behalen van een goede toestand van oppervlakte- en grondwater. Alle lidstaten moeten aan de «goede toestand» voldoen. Deze toestand is te verdelen in een chemische- en een ecologische toestand. De milieukwaliteitsnormen voor de chemische toestand zijn voor ieder gelijk. De ecologische toestand streeft ook naar een gelijke ambitie tussen de lidstaten, maar verschilt in uitwerking doordat de wateren verschillen. Voor vissen geldt een andere invulling tussen meren en rivieren, en bovendien tussen een bergbeek in de Alpen en een laaglandbeek in Nederland. Via internationale harmonisatie van vergelijkbare watertypen, wordt de ambitie tussen lidstaten op elkaar afgestemd. Hiermee wordt een gelijk speelveld zoveel als mogelijk nagestreefd.

De KRW is een kaderrichtlijn. In artikel 11, KRW, staat dat om de goede toestand te bereiken in ieder geval «basismaatregelen» moeten worden genomen vanuit een aantal (met name in bijlage VI) genoemde andere richtlijnen of verordeningen. Zo zijn voor nutriënten relevant de Nitraatrichtlijn en de Richtlijn behandeling stedelijk afvalwater. Indien alle «basismaatregelen» niet leiden tot het bereiken van de «goede toestand», dan verplicht de KRW om daarboven aanvullende maatregelen te nemen. Zo levert Nederland een grotere inspanning in de verwijdering van nutriënten bij waterzuiveringsinstallaties dan verplicht is op grond van de Richtlijn behandeling stedelijk afvalwater.

Net als voor nutriënten verwijst de KRW in eerste instantie naar andere Europese richtlijnen of verordeningen voor chemische stoffen, zoals de verordening gewasbeschermingsmiddelen. Voor gewasbeschermingsmiddelen is Europees bronbeleid in de vorm van toelatingsbeleid het meest effectief. Nadat de KRW van kracht is geworden, is de Europese REACH-

verordening (verordening over de productie van en handel in chemische stoffen) verschenen en is de Europese regelgeving voor gewasbeschermingsmiddelen en biociden herzien. Voor geneesmiddelen is er een Europese geneesmiddelenstrategie aangekondigd. In de praktijk blijkt wel dat stoffen die op grond van Europese regelgeving toegelaten zijn toch voor waterkwaliteitsproblemen kunnen zorgen, omdat toelatingscriteria niet volledig aansluiten bij de doelen van de KRW. Dat kan bijvoorbeeld omdat de waterrijke omstandigheden in Nederland afwijken van andere delen van Europa.

Sommige stoffen, zoals bijvoorbeeld kwik kunnen alleen door maatregelen op mondiaal niveau teruggedrongen worden.

Het gelijke speelveld wordt bereikt doordat alle lidstaten moeten voldoen aan de «basismaatregelen» die voortvloeien uit de verschillende richtlijnen die in de KRW worden vermeld.

Nederland probeert in internationaal verband – in de OSPAR-commissie, de Internationale Maritieme Organisatie (IMO), de EU en de rivierencommissies – tot gezamenlijk optreden of gecoördineerde acties te komen waar dat het meest effectief is. Kan worden aangegeven op welke punten dit nog niet tot concrete afspraken heeft geleid? En wat is de inzet van Nederland in dat verband?

Zoals ik in mijn vorige antwoord al aangaf is Europees bronbeleid het belangrijkste spoor voor de aanpak van chemische verontreiniging. In de riviercommissies, OSPAR en IMO wordt met monitoring gevolgd in hoeverre dit bronbeleid doeltreffend genoeg is of dat aanvullend beleid nodig is om aan de doelstellingen te voldoen. In de riviercommissies zijn bijvoorbeeld lijsten met stoffen opgesteld die in het gehele stroomgebied problematisch zijn en wordt de voortgang in reductie van emissies gevolgd. Nederland brengt voor dit soort gezamenlijke stoffenlijsten nationale probleemstoffen in. Daarnaast worden door gezamenlijke monitoring mogelijke nieuwe probleemstoffen in beeld gebracht. Deze worden in de betreffende commissies nader onderzocht en/of actief geagendeerd bij de Europese Commissie.

OSPAR kent een eigen lijst met stoffen die specifiek schade in het mariene milieu kunnen veroorzaken. Door middel van internationale afspraken, onder andere via het voorschrijven van de beste technieken voor bedrijfsvoering bij bepaalde industrieën, worden emissies gereduceerd. Voor deze stoffen worden ook reguliere monitoring- en rapportage activiteiten uitgevoerd. De IMO heeft met het Internationaal Verdrag ter voorkoming van verontreiniging door schepen de structurele vervuiling door het wassen van ladingtanks sterk teruggebracht en met de latere toevoegingen aan dat verdrag ook de vervuiling via de scheepvaart op andere vlakken.

De belangrijkste zaken voor Nederland als aanpak zwerfvuil/plastics en microverontreinigingen en geneesmiddelen zijn in de commissies inmiddels opgepakt. Er zijn op dit moment geen verdere zaken waarover met voorrang afspraken gemaakt moeten worden; het is effectiever om gericht in te zetten op de verdere uitwerking van de hierboven genoemde meest urgente thema's.

De leden van de VVD-fractie vragen of de berichtgeving klopt dat 86 procent van de Nederlandse wateren ook in 2021 niet kan voldoen aan de KRW?

In mijn brief over waterkwaliteit van juni 2014 (Kamerstuk 27 625, nr. 318) heb ik u geïnformeerd over de toestand van de Nederlandse waterlichamen volgens de KRW. Daarbij heb ik benadrukt dat het beeld wordt vertekend indien de door de Europese Commissie voorgeschreven «one-out-all-out» methode wordt toegepast. Wanneer de toestand van ieder waterlichaam wordt gebaseerd op de minst goed scorende parameter, is er nauwelijks verandering zichtbaar ten opzichte van 2009. Mede door actieve inzet van Nederland, heeft de Europese Commissie voorstellen gedaan om het beeld ook op andere aanvullende wijze te presenteren. Daarbij wordt aangesloten op hetgeen Nederland in de ontwerp SGBP's al heeft gedaan.

Waterbeheerders verwachten dat op grond van de maatregelen het doelbereik voor planten en vissen significant verder stijgt en het merendeel van de waterlichamen aan deze doelen zal voldoen. Het percentage van de Nederlandse waterlichamen dat in 2021 aan alle doelen van de KRW zal voldoen, is aanmerkelijk lager. Zo is in de SGBP's van 2009 al aangekondigd dat het heel moeilijk wordt om voor bepaalde chemische stoffen in 2027 aan de doelen te voldoen, terwijl Nederland al wel alle maatregelen heeft genomen. Sommige stoffen zijn alomtegenwoordig in het milieu en verdwijnen daar slechts zeer langzaam uit. Het beeld ten aanzien van de prognose van het doelbereik is dus genuanceerd. Actuele prognoses zullen worden opgenomen in de definitieve SGBP's die eind dit jaar worden vastgesteld.

De leden van de VVD-fractie vragen of de Minister de mening deelt dat de beoordelingsmethode van de KRW soepeler moet worden en daardoor aangepast zou moeten worden? Zo ja, is de Minister hierover met de Europese lidstaten in gesprek? Zo ja, wanneer verwacht de Minister de uitkomsten hiervan? Zo nee, waarom niet?

Ik ben van mening dat de presentatie van de toestand volgens de KRW beoordeling genuanceerd moet worden. Nederland zet zich daar in Europa actief voor in. Zie daarvoor ook mijn antwoord op de vraag van de VVD-fractie over het bericht dat 86 procent van de wateren ook in 2021 niet kan voldoen aan de KRW. Uiteraard moeten we wel blijven streven naar een goede toestand voor alle parameters, zoals planten, vissen en vele chemische stoffen. Ik streef niet naar aanpassing van de methode, daarvoor laat de Europese Commissie ook geen ruimte, maar naar een meer gedifferentieerde presentatie van de resultaten. Zie ook de volgende twee antwoorden.

De leden van de PvdA-fractie verzoeken de Minister te reageren op de mededeling van de Europese Commissie waarin wordt gesteld dat slechts 53% van de Europese wateren een goede kwaliteit heeft in 2015.

In het antwoord op de vraag over de berichtgeving dat 86% van de Nederlandse wateren ook in 2021 niet kan voldoen aan de KRW ben ik ingegaan op de toestand van de Nederlandse waterlichamen en de beoordelingsmethodiek volgens de KRW. Op 9 maart 2015 heeft de Europese Commissie een mededeling aan het Europese parlement en de Raad gedaan. Daarin is opgenomen dat slechts 53% van de Europese wateren een goede kwaliteit heeft in 2015. Dat geeft aan dat ook andere lidstaten problemen hebben met het voldoen aan alle doelen per waterlichaam. Bovendien gaven verschillende lidstaten bij de 4^e EU-Waterconferentie op 23–24 maart 2015 (Brussel) aan dat het doelbereik in 2015 lager zal zijn dan in 2009. Dit komt omdat die lidstaten nu een vollediger monitoringsprogramma hebben; zij meten meer van de verplichte parameters en hebben met de Europese methodiek dus meer kans om geen goede toestand te hebben. Dit nadeel van de Europese

methode heeft Nederland in Europees verband benadrukt. Omdat Nederland al in 2009 een volledig monitoringsprogramma had, waarvoor Nederland in de mededeling gecompimenteerd wordt, speelt dit probleem bij ons niet. Uw Kamer is over deze mededeling geïnformeerd via een BNC fiche (Kamerstuk 22 112, nr. 1958).

Deze leden verzoeken de Minister tevens om een visie te geven op de vraag hoe in Europees verband beïnvloed kan worden dat de implementatie van de KRW in de lidstaten snel wordt verbeterd.

Net als in Nederland is ook in andere landen progressie in de waterkwaliteit. In mijn eerdere antwoorden heb ik aangegeven hoe Nederland in Europees verband zijn invloed aanwendt om de presentatie van de beoordeling van de toestand van het water te nuanceren. Hiermee wordt het beter mogelijk de progressie ook zichtbaar te maken. In eerdere antwoorden gaf ik aan wat de Europese Commissie zelf doet om emissies van stoffen naar het water te verminderen. Tevens heb ik daar benadrukt dat Nederland voorstander is, en dat ook uitdraagt in Europees verband, om problemen bij de bron en op het juiste schaalniveau aan te pakken.

De leden van de PvdA-fractie verzoeken de Minister om een concreet overzicht over hoe Nederland de aanbevelingen van de Europese Commissie omtrent het behalen van de doelstellingen van de KRW op zal pakken. De leden van de PvdA-fractie verzoeken de Minister in te gaan op de conclusie van de Europese Commissie dat het ontbreekt aan een strategie om vervuiling vanuit de landbouw aan te pakken. De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd of de Minister hierin een stap extra wil zetten.

De leden van de D66-fractie vragen de Minister naar aanleiding van de mededeling van de Europese Commissie betreffende de KRW van 9 maart 2015 of zij voornemens is een inventarisatie te maken van de verschillende bedreigingen in het tweede SGBP. De Commissie noemt namelijk een aantal ambitieuze maatregelen in haar mededeling. De leden van deze fractie zijn benieuwd naar de reactie van de Minister op dit punt. De leden van de D66-fractie lezen dat de Commissie aangeeft dat de landbouwsector een belangrijke oorzaak is van het niet halen van de doelen van de KRW. De Commissie wijst vervolgens op een aantal lacunes in de maatregelen die door de lidstaten worden genomen om de door landbouw op het milieu uitgeoefende druk te beperken. De leden van deze fractie zijn benieuwd naar de reactie van de Minister op dit punt. Gaat zij in het NWP2 aanvullende maatregelen opnemen die uitgaan van een é-n-é-n-benadering, waarbij er afspraken met de sector worden gemaakt, zoals bijvoorbeeld ook het geval is in het kader van het stikstofbeleid (Programmatische Aanpak Stikstof)?

Veel fracties wensen geïnformeerd te worden over de wijze waarop ik omga met de aanbevelingen van de Europese Commissie omtrent het behalen van de doelstellingen van de KRW. Om deze reden ga ik hier nu uitgebreid op in. Voor de beantwoording maak ik voor «waterkwaliteit» ofwel «de doelstellingen van de KRW» onderscheid in 3 onderwerpen, te weten de 1) inrichting van watersystemen, 2) bekende stoffen en 3) nieuwe stoffen. Voor een deel zijn deze antwoorden gebaseerd op het eerste deel van de ex-ante evaluatie van de ontwerpSGBP's die door het PBL wordt uitgevoerd. Het tweede completerende deel wordt in het najaar van 2015 verwacht.

Ad 1. Inrichting van watersystemen.

Zoals ik jaarlijks met de rapportage Water in Beeld laat zien is de uitvoering van inrichtingsmaatregelen uit de SGBP's 2010–2015 goed op

schema. In de ontwerp SGBP's 2016–2021 die eind dit jaar worden vastgesteld zijn nieuwe inrichtingsmaatregelen vermeld. Ook de Programatische Aanpak Stikstof maatregelen en de uitvoering van de Natura2000-beheerplannen dragen bij aan een natuurlijke inrichting van onze watersystemen en verbetering van de waterkwaliteit. Over het merendeel van deze maatregelen heeft nog geen besluitvorming plaatsgevonden en deze zijn dus niet in de ontwerp SGBP's opgenomen. Tot slot zullen ook de SGBP's 2022–2027 nog inrichtingsmaatregelen bevatten.

Ik verwacht dat we dan aan vrijwel de gehele opgave hebben voldaan. Dat betekent dat we dan bijvoorbeeld de vismigratieknelpunten hebben opgelost en dat beken natuurlijker zijn ingericht waar dat kan zonder significante negatieve effecten voor functies. Voor het hoofdwatersysteem heb ik hiervoor middelen op de begroting, voor regionale wateren is dit aan de regionale partners.

Ad 2. Bekende stoffen: nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen en biociden.

Ongeveer de helft van de oppervlaktewateren voldoet niet aan de norm voor stikstof en de helft niet aan de norm voor fosfor. Regionaal zijn er problemen met nitraat in grondwater en bij drinkwaterwinningen. Met de uitvoering van de Richtlijn behandeling stedelijk afvalwater en de Nitraatrichtlijn is de belasting van de waterlichamen aanzienlijk verminderd. Diffuse belasting vanuit landbouw blijft, ondanks de inspanningen als gevolg van de gebruiksnormensystematiek, de belangrijkste bron. Het 5^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (2014–2017) richt zich op het verminderen van de landbouwgerelateerde nitraatconcentratie in het grondwater. Het draagt, naar nu blijkt, niet overal bij aan vermindering van de hoeveelheid stoffen naar het oppervlaktewater. Binnen het 5e Actieprogramma Nitraatrichtlijn geeft het kabinet aandacht aan handhaving en voldoende mestverwerkingscapaciteit. De mestwetgeving wordt in 2016 geëvalueerd. Het kabinet is voornemens om daarbij ook aandacht te geven aan de effecten van het mestbeleid op het oppervlaktewater. Het resultaat van deze evaluatie is een belangrijke bouwsteen voor de daarna te starten onderhandelingen met de Europese Commissie over het 6e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (2018–2021). Daarnaast heb ik aandacht voor nutriëntenbelasting uit andere bronnen, zoals de belasting van waterzuiveringsinstallaties.

Gewasbeschermingsmiddelen kunnen ook als bekende stof worden beschouwd, al zijn er voortdurend nieuwe stoffen. Het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden beoordeelt de werking van nieuwe gewasbeschermingsmiddelen en de risico's voor mens, dier en milieu. Het College houdt in zijn toetsingskaders rekening met de vereisten voor de waterkwaliteit. In 2012 constateerde het Planbureau voor de Leefomgeving dat oppervlaktewater, grondwater en drinkwaterbronnen niet overal aan de normen voor gewasbeschermingsmiddelen voldeden. Op grond van de Europese Richtlijn duurzaam gebruik van pesticiden (2009/128/EG) is in 2012 het Nationaal Actieplan Gewasbescherming aan uw Kamer voorgelegd. Dit plan is onderdeel van de (bredere) 2e Nota duurzame gewasbescherming 2013–2023 «Gezonde groei, duurzame oogst» (Kamerstuk 27 858, nr. 146) die in 2013 aan uw Kamer is aangeboden. Deze nota bevat ambitieuze maatregelen die de belasting van het milieu met gewasbeschermingsmiddelen sterk zal reduceren. De uitvoering van de maatregelen betreft de periode 2013–2023 en een evaluatie van de tussenstand is gepland in 2018.

Bij de aanpak van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen ligt een belangrijke verantwoordelijkheid bij de sector zelf. In het DAW heeft de sector zich voorgenomen om in 2021 80% van de resterende kwaliteitsproblemen voor oppervlaktewater opgelost te hebben en in 2027 100%. Zie hiervoor ook mijn antwoorden in het hoofdstuk over het DAW. Hieraan levert de inzet van de derde ronde van het plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3) voor water een bijdrage (65 miljoen euro per jaar inclusief nationale cofinanciering en 5 miljoen euro voor jonge boeren), evenals andere sporen voor POP3 en GLB pijler1 (bijvoorbeeld 80 miljoen euro per jaar voor agrarisch natuurbeheer en investeringen in duurzame landbouw).

Ad 3. Nieuwe stoffen.

Voor nieuwe stoffen, zoals geneesmiddelen en microplastics zijn er diverse nationale en internationale initiatieven. Hierbij verwijs ik naar eerdere brieven aan uw Kamer (zoals bijvoorbeeld Kamerstuk 27 625, nr. 292, Kamerstuk 27 625, nr. 305, Kamerstuk 27 625, nr. 318). Ook vraagt Nederland aandacht voor deze stoffen op Europees niveau. De Europese Commissie werkt inmiddels aan een Europese geneesmiddelenstrategie. Ook voor nieuwe stoffen werken Rijk, regionale overheden en het bedrijfsleven samen om de waterkwaliteit te verbeteren.

De aanbevelingen van de Europese Commissie neem ik mee in het NWP2, en de definitieve SGBP's die daar onderdeel van uitmaken. Deze worden uiterlijk 22 december 2015 afgerond. Maatregelen die hier niet in kunnen worden meegenomen zullen onderdeel uitmaken van de volgende plannen die Nederland in 2021 moet opstellen.

De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd of de Minister gezien de weinig concrete uitvoering van de ambities voor gewasbescherming (doelen gesteld voor 2027) van plan is een sturende rol op zich te nemen.

In de 2e Nota duurzame gewasbescherming is de ambitie vastgelegd voor de vermindering van gewasbeschermingsmiddelen in het water. Het streven is 50% minder normoverschrijdingen in 2018 en 95% minder overschrijding in 2023 voor oppervlaktewater voor drinkwater bereiding en 90% in overig oppervlaktewater. Als maatregelen in de 2e Nota duurzame gewasbescherming zijn onder meer aanvullende driftreductietechnieken, teeltvrije zones, zuiveringstechnieken glastuinbouw, verbod op bepaalde niet landbouw toepassingen en emissiereductieplannen voor norm overschrijdende gewasbeschermingsmiddelen opgenomen. Het pakket aan maatregelen zal in de periode 2013–2023 een positieve uitwerking hebben op de waterkwaliteit. In 2018 is een evaluatie gepland. Zie verder ook het antwoord op de voorgaande vraag.

De leden van de CDA-fractie lezen op pagina 24 van het NWP2 dat er dit jaar wordt gewerkt aan concrete maatregelen om de doelstellingen van de KRW in 2027 te halen. Deze leden vragen de Minister hoe de aanpak van de Stuurgroep Water op hoofdlijnen eruit zal zien.

In mijn eerdere antwoord over hoe ik om ga met de aanbevelingen van de Europese Commissie omtrent het behalen van de doelstellingen van de KRW heb ik de aanpak geschetst van de maatregelen. Samen met de waterpartners heb ik in de Stuurgroep Water de aanpak van de KRW besproken aan de hand van het Werkprogramma KRW 2015. Dit najaar bespreek ik met de Stuurgroep Water de aanvullingen op het ontwerp NWP2, waar de SGBP's onderdeel van uitmaken.

Deelt de Minister de mening dat het water in Nederland op sommige vlakken te schoon wordt, wat zich uit in teruglopende visstanden? Zo nee, is de Minister bereid dit te onderbouwen?

Tijdens het Algemeen Overleg Waterkwaliteit op 27 juni 2013 (Kamerstuk 27 625, nr. 307) heb ik toegezegd om onderzoek te doen naar «signalen uit het veld dat de hoeveelheid vis in de Nederlandse binnenwateren drastisch aan het afnemen is». De evaluatie van de visstand is samen met het Ministerie van Economische Zaken opgepakt en de eerste fase wordt voor de zomer 2015 afgerond. Uit het concept-rapport blijkt dat de veranderingen in de visbiomassa in 117 onderzochte meren, rivieren en kanalen in de periode na 2000 zeer gering zijn geweest. Alleen in de rijksmeren (waaronder IJssel- en Markermeer) is er een lichte maar significante afname van de visbiomassa, die grotendeels bepaald wordt door afname van de brasempopulaties. Tegelijk is er een toename van de biodiversiteit aangetroffen. Karakteristieke soorten komen langzaam terug of nemen toe in onze rivieren en beken. In een tweede fase zullen de visbestanden in onze wateren vergeleken worden met gegevens uit andere landen. Ik ben voornemens uw Kamer daarover eind 2016 te informeren.

Daarnaast vragen deze leden of de Minister in overleg is met onze buurlanden over maatregelen die daar genomen zouden moeten worden ten aanzien van de KRW-doelstelling.

In de internationale riviercommissies coördineert Nederland samen met de andere lidstaten de maatregelenprogramma's voor het gehele stroomgebiedsdistrict. Specifiek stelt Nederland samen met andere lidstaten lijsten van stoffen op, die in het gehele stroomgebied voor problemen zorgen. In de meeste gevallen is het Europese toelatingsbeleid het meest effectief om KRW doelstellingen te bereiken. Door het gezamenlijk volgen van emissiereducties van deze stoffen kan aange-toond worden in hoeverre het Europese bronbeleid doeltreffend genoeg is, en goed toegepast wordt in de landen, en kan richting de Europese Commissie gericht aangegeven worden waar aanvullend beleid nodig is.

Deelt de Minister de mening dat Nederland enkel de ecologische en chemische waterkwaliteitsdoelen kan halen als in het buitenland voldaan wordt aan de doelstellingen?

De buitenlandse belasting van onze watersystemen is relevant voor het doelbereik in Nederland. Dat geldt vooral voor de grote rivieren en de kustwateren, veel minder voor de regionale wateren. Voor veel stoffen voldoet het water in de Rijn bij Lobith aan de normen en heeft het een verdunnend effect op het water van eigen bodem. Ook in het Maasstroomgebied is de belasting per vierkante kilometer van Nederlands grondgebied hoger dan die van de andere landen. Voor een level playing field is het dus nodig dat ook Nederland voldoet aan de doelstellingen. Dat geldt voor de ecologische kwaliteit in het bijzonder ook voor het mogelijk maken van vismigratie (bijvoorbeeld Haringvliet op een kier), zodat trekvissen zoals de zalm ook onze bovenstroomse landen kunnen bereiken.

De lidstaten overleggen over de meest kosteneffectieve aanpak in de internationale riviercommissies. In het antwoord hierboven heb ik aangegeven hoe dat voor stoffen verloopt.

Deze leden vragen de Minister of zij voornemens is een duidelijke link aan te brengen tussen de maatregelen en de bijdragen die deze maatregelen leveren aan de doelstellingen van de KRW zoals beoogd door de Europese

Commissie. Hoe wordt het waterbeheer in de vorige planperiode geëvalueerd, en op welke wijze wordt dit meegenomen in het NWP2?

In mijn eerdere antwoorden over de doelstellingen van de KRW ben ik ingegaan op de maatregelen die bijdragen aan de doelstellingen van de KRW, zoals beoogd door de Europese Commissie, en de relatie met het NWP2. Waterbeheerders evalueren de ontwikkeling van de waterkwaliteit en de voortgang van de uitvoering van de maatregelen. Dit wordt voor de afzonderlijke waterlichamen vastgelegd in zogenaamde factsheets⁸. Ik informeer uw Kamer jaarlijks met de rapportage Water in Beeld en brieven over het waterkwaliteitsbeleid (bijvoorbeeld Kamerstuk 27 625, nr. 292, Kamerstuk 27 625, nr. 305, Kamerstuk 27 625, nr. 318). Dit jaar wordt een beleidsdoorlichting uitgevoerd op het begrotingsartikel waterkwaliteit. Tot slot doet het Planbureau voor de Leefomgeving een ex-ante evaluatie, waarin de bijdrage die de maatregelen uit de ontwerp SGBP's leveren aan de doelstellingen van de KRW wordt ingeschat.

De leden van de D66-fractie lezen dat de Minister extra regie wil zetten op het verbeteren op de waterkwaliteit. Het klinkt deze leden sympathiek in de oren, maar zij zijn benieuwd waarom de Minister er niet voor kiest om naast het opnemen van een aantal uitgangspunten eveneens een aantal concrete maatregelen op te nemen in het NWP die de ecologische en chemische doelstellingen binnen de KRW dichterbij brengen. Welk groot verschil gaat de voorgenomen extra regie precies maken, bijvoorbeeld op het gebied van vervuiling door microplastics en resten van geneesmiddelen? Wat moeten de leden van deze fractie precies voorstellen bij een ketengerichte benadering? Is de Minister bereid om de Kamer te informeren over de uitkomsten van dit traject? Komen de uitkomsten van dit traject nog terug in het NWP2?

Voor de concrete maatregelen die de ecologische en chemische doelstellingen binnen de KRW dichterbij brengen verwijs ik naar mijn eerdere antwoord over het behalen van de doelstellingen van de KRW. Specifiek voor de resten van geneesmiddelen en de aanpak daarvan via de ketengerichte benadering, verwijs ik naar mijn antwoord op de vraag hierna. Ik informeer uw Kamer regelmatig over de voortgang van het waterkwaliteitsbeleid (bijvoorbeeld Kamerstuk 27 625, nr. 292, Kamerstuk 27 625, nr. 305, Kamerstuk 27 625, nr. 318) en zal dat ook in het vervolg blijven doen.

Welke concrete maatregelen gaat de Minister voor het terugdringen van geneesmiddelen in water opnemen in het NWP2? Gaat de Minister een te sluiten Ketenakkoord over geneesmiddelen met bijbehorende maatregelen opnemen in het NWP2? Zijn er inmiddels afspraken gemaakt tussen apotheken en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) over een laagdrempelige inzameling van geneesmiddelen zodat deze niet in het restafval terecht komen? Wanneer worden de afspraken met waterschappen en drinkwaterbedrijven over maatregelen bij waterzuiveringsinstallaties gemaakt?

De meest effectieve maatregelen voor het terugdringen van geneesmiddelen in water moeten worden genomen op Europees niveau en in de keten. De Europese Commissie heeft hiervoor, mede op aandringen van Nederland, een strategie aangekondigd. Daarnaast werkt het kabinet aan een ketenaanpak, waarin alle betrokken partijen (van de farmaceutische sector tot en met de zorg- en watersector) vanuit het eigen handelingsperspectief bijdragen aan het verminderen van emissies. De Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu onderzoekt of de partijen hun inspanningen

⁸ Zie ook <http://www.waterkwaliteitsportaal.nl/>

willen koppelen aan een Nationaal Ketenakkoord en of (en op welke wijze) zo'n akkoord een plek kan krijgen in het NWP2.

Met de koepelorganisatie van de apothekers (KNMP), de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en de Vereniging Afvalbedrijven is intensief contact over een laagdrempelige inzameling van ongebruikte geneesmiddelen. Inmiddels is een inventarisatie uitgevoerd van de diverse wijzen waarop apotheken en gemeenten ongebruikte geneesmiddelen inzamelen en zijn «best practices» geïdentificeerd. Hieruit blijkt dat in diverse gemeenten al nauwe samenwerking bestaat tussen apotheken, gemeenten en afvalbedrijven en dat op een kosten-efficiënte wijze bemoedigende resultaten worden gerealiseerd. De betrokken organisaties werken momenteel aan een inzamelmethodiek die bij alle betrokken organisaties op draagvlak kan rekenen en landelijke navolging verdient. Deze is eind 2015 gereed.

Afspraken met de waterschappen en drinkwaterbedrijven over maatregelen bij waterzuiveringsinstallaties kunnen concreet worden als meer duidelijkheid is verkregen over de kosteneffectiviteit van de potentieel te nemen maatregelen. Onder andere wordt door de waterschappen gewerkt aan een methodiek en modellering om «hot spots» van lozingen van geneesmiddelen in de Nederlandse wateren goed in beeld te brengen. Verder worden de kennis en ervaring in Duitsland en Zwitserland met betrekking tot vergaande verwijdering van geneesmiddelen en andere microverontreinigingen op rioolwaterzuiveringsinstallaties geëvalueerd en vertaald naar de Nederlandse praktijk. Een aantal waterschappen en drinkwatermaatschappijen heeft de handen ineen geslagen in het «Schone Maaswaterketen»-project om tot een gezamenlijke aanpak te komen. Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu is mede opdrachtgever van dit project, waarmee de komende twee jaren onderzoek zal worden gedaan naar een veelbelovende zuiveringstechniek, met behulp van poederkool. De benodigde investeringen in een vergaande zuivering zijn groot, zodat een goede onderbouwing van de kosteneffectiviteit op basis van de onderzoeksresultaten noodzakelijk is. Uw Kamer heeft immers ook steeds en terecht gepleit voor doelmatig waterbeheer.

De leden van de PvdD-fractie hechten zeer aan schoon grond- en oppervlaktewater. Zij krijgen graag de erkenning van de Minister dat de enorme veehouderij en de zeer intensieve landbouw in ons land de waterkwaliteit in ons land structureel bedreigen. Kan de Minister dat erkennen? Wat gaat zij doen om deze structurele problemen ook structureel aan te pakken? Deze leden missen een concrete aanpak en krijgen deze graag alsnog.

Ik hecht ook zeer aan schoon grond- en oppervlaktewater. De landbouw is een belangrijke bron van emissies naar het grond- en oppervlaktewater. Ik heb op een vergelijkbare vraag van uw fractie (Kamerstuk 31 752, nr. 7) aangegeven welk proces hiervoor in gang is gezet. Dat proces houdt verband met de uitvoering van de motie die vraagt om een samenhangende aanpak en onafhankelijke regie voor voldoende zoet water en waterkwaliteit» (Kamerstuk 34 000 J, nr. 16). Zie verder ook mijn eerdere antwoord over het behalen van de doelstellingen van de KRW.

4. Deltaplan Agrarisch Waterbeheer

De leden van de VVD fractie vragen of inzicht kan worden gegeven in de effectiviteit van het DAW en op welke wijze dit de komende periode verder wordt uitgerold, welke kosten hiermee gepaard gaan en op welke wijze de Kamer hierbij wordt betrokken? Kan de Minister in ieder geval aangeven

welke resultaten worden verwacht van het DAW? Ook de leden van de CDA-fractie vragen de Minister welke resultaten zij verwacht van het DAW. Tot slot vragen de leden van de ChristenUnie-fractie welke resultaten de Minister verwacht van het Deltaplan.

Het is voor de samenwerkende partijen nog te vroeg om te kwantificeren wat het DAW op gaat leveren voor de verbetering van het watersysteem. LTO, waterbeheerders en het Rijk zijn begin 2013 overeengekomen om met het DAW gezamenlijk opgaven voor het verbeteren van waterkwaliteit, kwantitatief waterbeheer en het efficiënt gebruik van zoetwater op te pakken.

Samenwerking tussen waterbeheerders en de georganiseerde land- en tuinbouw is niet nieuw. Dit blijkt ook uit projecten als «Salland Waterproof», «Schoon water Noord Brabant» en het Nutriëntenproject Rijn-West. In de afgelopen tweeënhalf jaar is onderzocht hoe dit soort projecten navolging kan krijgen. Daartoe zijn onder meer met begeleiding van de voormalige Dienst Landelijk Gebied (DLG) drie representatieve pilots uitgevoerd. Bevindingen hiervan zijn eind vorig jaar aan de Staatssecretaris van Economische Zaken aangeboden.

De drie pilots wijzen uit dat samenwerking tussen waterbeheerders en (groepen van) agrarische ondernemers versterking behoeft. De praktijk leert dat «verbindingsofficieren» met kennis van de land- en tuinbouw en waterbeheer bijzonder nuttig werk kunnen verrichten om samenwerking tot stand te brengen. Insteek daarbij is om door de agrarische sector of waterbeheerders vastgestelde knelpunten door middel van vrijwillig maatwerk effectief en doelmatig aan te pakken. Vanuit het Plattelands Ontwikkeling Programma (POP3) is er geld beschikbaar om dit te stimuleren. Momenteel is met waterschappen, provincies en drinkwaterbedrijven overleg gaande of er structureel een aantal verbindingsofficieren kunnen worden aangesteld om regionaal totstandkoming van samenwerking tussen agrarische ondernemers en waterbeheerders te faciliteren. Inzet is daarbij dat deze «DAW-verbindingsofficieren» landelijk afstemmen om door uitwisseling van regionale kennis en ervaring het niveau van DAW op een hoger peil te brengen. Uit een inventarisatie blijkt dat er thans ruim 70 DAW-initiatieven zijn. Dit worden er gestaag meer. Hiervan zijn 30 projecten in een dusdanig stadium dat dit najaar ook effectief een aanvraag voor POP3 kan worden gedaan.

Daarnaast komt de samenwerking die DAW voorstaat ook in andere vormen tot stand. Het convenant «Erfafspoeling» dat het Wetterskip Fryslân en LTO Noord hebben afgesloten is daar een voorbeeld van. Verder wordt momenteel uitwerking gegeven aan de samenwerking met het Deltaprogramma Zoetwater, waarbij projecten worden geïnventariseerd die door samenwerking onder de vlag van het DAW met prioriteit in uitvoering moeten worden gebracht.

Monitoringsresultaten, onderzoek en evaluaties leren dat agrarisch gerelateerde knelpunten in het beheer van water sterk variëren en dat dit ook geldt voor het effect en de doelmatigheid van beschikbare maatregelen. Dit vereist lokaal, en regionaal maatwerk dat door middel van DAW gestalte kan krijgen. Hierdoor kan aanscherping van (landelijke) generieke regels voorkomen worden en wordt bovendien invulling gegeven aan decentralisatie van beleid. Duidelijk is dat het DAW momenteel nog in de fase van «werk in voorbereiding» verkeert. De eerste proeve van bekwaamheid komt tot uitdrukking in het aantal projecten, en de kwaliteit daarvan, dat dit najaar voor het POP3 wordt ingediend.

5. Grondwater en drinkwater

De leden van de PvdA-fractie verzoeken de Minister nader te duiden wat de intenties in het NWP2 zijn met betrekking tot de gebiedsdossiers, welke inzicht geven in de risico's voor de veiligstelling van de drinkwatervoorziening in een bepaald gebied.

Ik zie de gebiedsdossiers voor drinkwaterwinningen als instrument om goed zicht te houden op problemen en risico's bij drinkwaterwinningen. Wanneer hiertoe aanleiding is, kunnen betrokken partijen op basis van gebiedsdossiers afspraken maken over vervolgacties en maatregelen. In lijn met de Beleidsnota Drinkwater heb ik met betrokken partijen een traject in gang gezet om het instrument gebiedsdossiers verder te versterken (waaronder verbetering monitoring en doorwerking), wat in 2016 zal leiden tot een geactualiseerd, bestuurlijk protocol.

De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd of de Minister voornemens is om door middel van een aparte drinkwaterparagraaf in de waterplannen vooraf te toetsen op de duurzame veiligstelling van de drinkwatervoorziening.

In lijn met de antwoorden die ik reeds heb gegeven op vragen over de drinkwatervoorziening in het kader van het wetsvoorstel Omgevingswet, zie ik geen aanleiding om een aparte drinkwaterparagraaf in waterplannen voor te schrijven. De bescherming van de waterkwaliteit met het oog op de drinkwaterwinning is reeds integraal onderdeel van de watertoets (Kamerstuk 33 962, nr. 12). Voor een toelichting op hoe de verschillende aspecten van de bescherming van de drinkwatervoorziening zijn geregeld in de Drinkwaterwet en de Omgevingswet, verwijs ik naar de antwoorden die zijn gegeven in het kader van de Omgevingswet (Kamerstuk 33 962, nr. 23).

De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd of de Minister de in de Deltabeslissing Zoet Water opgenomen status van de drinkwatervoorziening als een bijzondere vorm van gebruik van de zoetwatervoorziening ook in het NWP2 wil opnemen.

De bijzondere status van de drinkwatervoorziening is in mijn visie in voldoende mate geborgd in de Beleidsnota Drinkwater.

De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd of de Minister de intentie heeft om meer ruimte te bieden in het Deltafonds aan de financiering van de maatregelen in het Deltaplan Waterkwaliteit.

Zoals aangegeven in het WGO Water op 17 november 2014 zal in het NWP2 invulling worden gegeven aan de wens van uw Kamer zoals verwoord in de motie-Jacobi c.s. (Kamerstuk 34 000 J, nr.16). De middelen die zijn toegevoegd aan het Deltafonds ten behoeve van waterkwaliteit worden aangewend voor het op orde krijgen van een natuurlijkere inrichting van het hoofdwatersysteem. De middelen dragen daarmee bij aan de waterkwaliteit, net als het beleid ten aanzien van punt- en diffuse bronnen. In principe dient iedere partij zelf de benodigde maatregelen te financieren. Zo financieren waterschappen de zuivering van afvalwater en een belangrijk deel van de meer natuurlijke inrichting van regionale oppervlaktewateren. Het is niet mijn intentie om daarvoor ruimte te bieden in het Deltafonds.

De leden van de SP-fractie constateren dat in het NWP2 regelmatig wordt verwezen naar de Beleidsnota Drinkwater. Punt van aandacht is de doorwerking van de uitgangspunten en acties uit de Beleidsnota. Dit

betekent dat er een goede verankering in het NWP2 moet zijn van de bescherming van bestaande en toekomstige winningen en reservering van grondwatervoorraden. Is de Minister van plan bestaande en toekomstige drinkwaterwinningen en reservering van grondwatervoorraden te verankeren in het NWP2?

De Beleidsnota Drinkwater agendeert de nodige problemen bij en risico's voor drinkwaterbronnen, met bijbehorende mogelijkheden voor acties. De afweging over (eventuele aanvullende) maatregelen vindt plaats binnen daartoe staande kaders (waaronder KRW, evaluatie meststoffenwetgeving, ketenaanpak geneesmiddelen, bodemconvenant, Structuurvisie Ondergrond). Dit wordt ook meegenomen in de door uw Kamer gevraagde samenhangende aanpak waterkwaliteit en zoet water. Daarop ben ik in mijn eerdere antwoord over het behalen van de doelstellingen van de KRW ingegaan. Standpuntbepaling over reservering van toekomstige grondwatervoorraden vindt primair plaats bij de discussies over de Structuurvisie Ondergrond.

De leden van de SP-fractie vragen of de Minister als doelstelling in het NWP2 gaat opnemen dat in 2020 alle problemen van bodemverontreiniging die bedreigend zijn voor drinkwaterwinningen moeten zijn opgelost.

Aanpak van oude bodemverontreinigingen is nu ingericht via twee sporen:

1. Over de aanpak van locaties met bodemverontreinigingen heeft de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu onlangs een convenant afgesloten met de andere overheden. Hierin ligt de nadruk op locaties met verspreiding in het grondwater, waarbij de eventuele bedreiging van drinkwaterwinningen een belangrijke factor is. Aanpak van deze locaties moet voor 2020 gestart zijn.
2. Overige bodemverontreinigingen die een mogelijke bedreiging vormen voor drinkwaterwinningen worden meegenomen in de specifieke gebiedsgerichte aanpak, die invulling krijgt via het KRW-spoor en de daarbij behorende gebiedsdossiers voor drinkwaterwinningen.

Omdat via het bodemconvenant en de afspraken met andere overheden de aanpak van historische bodemverontreinigingen voldoende is geborgd, is ervoor gekozen deze aanpak niet in het NWP2 op te nemen.

De leden van de SP-fractie merken op dat het Ontwerp Beheer en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren 2016–2021 (Bprw) voor de innamepunten voor drinkwater niet aangeeft of de goede toestand is bereikt. Er is geen overzicht opgenomen van drinkwatermaatregelen voor de planperiode 2016–2021. Deze leden hechten aan monitoring en afrekenbare doelen. Zij vernemen graag of de Minister ervoor zorg gaat dragen dat de toestand van de innamepunten in 2015 wordt opgenomen en dat helderheid wordt gegeven over de mate van doelbereik in 2021.

In paragraaf 4.4.2 van het ontwerp Bprw 2016–2021 is voor de innamepunten voor drinkwater aangegeven of aan de milieukwaliteitseisen is voldaan. In de KRW-factsheets komt de beoordeling van de kwaliteit terug en zijn de maatregelen in meer detail beschreven. De voorgenumen maatregelen richten zich met name op het onderzoeken van bronnen en oorzaken en het agenderen van knelpunten. Om die reden is er nog geen helderheid te geven over te nemen concrete maatregelen gericht op aanpak van de problemen en de mate van doelbereik in 2021.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben vernomen dat de drinkwatersector zich zorgen maakt over de cumulatieve effecten van maatregelen die verzilting verergeren en gevolgen hebben voor de innamepunten voor de drinkwatervoorziening. Deze leden vragen of de Minister deze zorgen deelt of kan wegnemen. Is de Minister bereid genoemde cumulatieve effecten en de gevolgen voor de innamepunten voor de drinkwatervoorziening te onderzoeken?

Binnen het kader van het Deltaprogramma is het cumulatieve effect onderzocht van een aantal maatregelen dat effect heeft op de zoetwateropgave, de zogenoemde stresstest. Het gaat daarbij om de volgende maatregelen:

1. Verdieping van de Nieuwe Waterweg, wat kan leiden tot toename van het risico van externe verzilting van West-Nederland als gevolg van het verder binnendringen van de zouttong.
2. De aanleg van een nieuwe zeesluis bij IJmuiden wat mogelijk leidt tot een grotere zoutlast op het Noordzeekanaal en daardoor tot een verder doordringen van de zouttong in het Noordzeekanaal en Amsterdam-Rijnkanaal.
3. Een zout Volkerak-Zoommeer wat kan leiden tot een extra zoutlast voor Hollandsch Diep en Haringvliet bij de Volkeraksluizen. Uw Kamer wordt via de resultaten van de stresstest zoetwater in juni 2015 over de resultaten geïnformeerd.

6. Gebiedsgerichte uitwerkingen grote wateren

De leden van de VVD-fractie merken op dat de centrale opgave voor de Zuidwestelijke Delta het duurzaam herstel van het evenwicht tussen veiligheid, economie en ecologie is. Het perspectief van integrale gebiedsontwikkeling staat voorop, waarbij een betere verbinding wordt gelegd tussen water en ruimtelijke ordening. Op welke wijze zal de Minister proberen die integrale gebiedsontwikkeling te bereiken? Waar zal de Minister op inzetten?

Integrale gebiedsontwikkeling en de financiering daarvan is geen zaak van het Rijk alleen, maar bij uitstek ook een zaak van regionale overheden, marktpartijen en belangenorganisaties.

De integrale gebiedsontwikkeling in de Zuidwestelijke Delta krijgt concreet vorm in onder meer:

1. De Westerschelde door projecten als Perkpolder en Waterdunen, die zich kenmerken door een innovatieve koppeling van waterveiligheid, natuur en projectontwikkeling
2. De Oosterschelde door bij de aanpak van de zandhonger en het MIRT-onderzoek Integrale Veiligheid Oosterschelde de lange termijn veiligheidsopgave waar mogelijk te combineren met functies als natuur, landschap, recreatie en schelpdiervisserij
3. «Altijd goed initiatieven» zoals de inwerkingstelling van de Flakkeese Spuisluis waardoor de waterkwaliteit verbetert en een locatie beschikbaar komt voor een Tidal Test Centre, en het project Roode Vaart dat duurzame zoetwatervoorziening combineert met de revitalisering van het centrum van Zevenbergen.

Daarnaast is voor de Grevelingen en het Volkerak-Zoommeer de ontwerp Rijksstructuurvisie opgesteld, waarin bekeken wordt hoe de beoogde verbetering van de water- en natuurkwaliteit ook te benutten is voor een impuls aan landbouw, recreatie en toerisme, woon- en leefomgeving, schelpdiersector en duurzame energie (structuurversterking regionale economie). Uiteraard hangen de vervolgstappen af van het resultaat van

de besluitvorming over de ontwerp Rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer.

De leden van de CDA-fractie vragen inzake de beleidslijn Grote Rivieren hoe de Minister voornemens is het agrarisch gebruik van uiterwaarden te borgen. Is de Minister bereid om instrumenten te ontwikkelen waarmee bij grote projecten rekening wordt gehouden met zuinig ruimtegebruik en de versterking van het vestigingsklimaat? Ook de leden van de ChristenUnie-fractie merken op dat de Minister voor 2015 een evaluatie van de beleidslijn Grote Rivieren aan heeft gekondigd. De beleidslijn heeft vergaande gevolgen voor het agrarisch gebruik van de uiterwaarden. Kan de Minister instrumenten ontwikkelen, waarmee bij grote projecten inhoud wordt gegeven aan zuinig ruimtegebruik met versterking van het vestigingsklimaat waarbij niet alleen naar beperkingen wordt gekeken maar ook naar kansen voor medegebruik zoals het terpenplan Overdiepse Polder?

Elk project heeft zijn eigen opgave, doelstelling en samenhang met de diverse belangen in het projectgebied. Bij Ruimte voor de Rivier zijn goede ervaringen opgedaan met de inpassing van agrarische belangen, zoals bij de Overdiepse Polder. Bij toekomstige verkenningen van waterveiligheidsmaatregelen zal conform de MIRT spelregels zorgvuldig om worden gegaan met de belangen van bewoners en (agrarische) bedrijven. Hierbij zal ook zuinig ruimtegebruik een rol spelen. In samenspraak met betrokkenen moet bekeken worden hoe wordt omgegaan met het ruimtebeslag en de kansen die een project kan bieden voor het vestigingsklimaat. Ik zie dan ook geen reden om nieuwe instrumenten te maken waarmee bij projecten inhoud wordt gegeven aan zuinig ruimtegebruik met versterking van het vestigingsklimaat. De Beleidsregels grote rivieren is niet het instrument om inhoud te geven aan zuinig ruimtegebruik met versterking van het vestigingsklimaat bij projecten.

7. Gebiedsgerichte uitwerkingen zee en kust

De leden van de VVD-fractie lezen dat de Beleidslijn Kust in 2015 herzien zal worden om meer ruimte te scheppen voor deze processen. Wat is de planning van deze herziening? Kan de Minister de contouren van deze herziening beschrijven? Hoe staat de verantwoordelijkheid van de regionale overheden in verhouding tot de Beleidslijn Kust?

Met de herziene Beleidslijn Kust wil ik meer ruimte bieden voor meervoudig gebruik van waterkeringen in de kustzone, voor zover de waterveiligheid en het onderhoud van de kust niet in geding komen. Een belangrijke reden om de Beleidslijn Kust uit 2007 te herzien, is de in 2012 van kracht geworden Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR). Deze structuurvisie geeft invulling aan het streven van het kabinet naar deregulering en decentralisatie van de ruimtelijke ordening. De nationale belangen zijn in deze structuurvisie vastgelegd. Buiten deze rijksbelangen hebben decentrale overheden beleidsvrijheid. Op grond van deze beleidswijziging gaat een herziening van de Beleidslijn Kust plaatsvinden. Het beoogde doel van de herziene Beleidslijn Kust is dat de kust in de toekomst veilig blijft en aantrekkelijker en economisch sterker wordt. Overheden dienen daartoe intensiever samen te werken, waarbij de verantwoordelijkheden voor waterveiligheid conform het kader uit de SVIR en de uitgangspunten uit het NWP bij het Rijk en de waterschappen blijven liggen. De verantwoordelijkheid voor ruimtelijke ontwikkelingen en natuur ligt bij de provincies en de gemeenten. In de herziene Beleidslijn Kust zal het nationale waterveiligheidsbeleid voor de kust vertaald worden naar voorwaarden – op hoofdlijnen – die worden gesteld aan initiatieven in het kustfundament.

De herziene Beleidslijn Kust komt tot stand in overleg met provincies, gemeenten en waterschappen. De planning is om de herziene Beleidslijn Kust rond het derde kwartaal van dit jaar van kracht te laten worden.

De leden van de CDA-fractie willen geen windmolens binnen de twaalfmijlszone. Onlangs heeft het lid Agnes Mulder (CDA) om dit te voorkomen een amendement ingediend bij de wetsbehandeling Wind op Zee, welke helaas niet is aangenomen door een meerderheid van de Kamer. Deelt de Minister de mening dat windmolens binnen de twaalfmijlszone de economische en culturele waarde van de Hollandse kust kunnen schaden? Zo nee, kan de Minister dit onderbouwen? In het NWP2 staat dat de Minister twee nautische zeemijl van de twaalfmijlszone voor de Hollandse kust wil aanwijzen als een gebied voor windparken en dat met dit doel er nog een wijziging komt van het voorliggende NWP2. Deze leden vragen de Minister hoe het plaatsen van windmolens binnen de twaalfmijlszone zich verhoudt met de opgave voor de Noordzee, te weten «het handhaven van het vrije zicht op de horizon vanaf de kust tot twaalf zeemijl» zoals geformuleerd in de SVIR. Kan deze opgave zo gemakkelijk opzij geschoven worden?

In het kader van de Haalbaarheidsstudie windenergie op zee is onderzoek gedaan naar effecten van het plaatsen van windmolens binnen de 12-mijlszone. Tevens is in dit kader een Maatschappelijke Kosten-Baten Analyse opgesteld. De resultaten van dit onderzoek zijn in september 2014 met u gedeeld. Gebleken is dat op nationale schaal de voordelen groter zijn dan de nadelen.

Op 26 maart jl. is een motie van de leden Van Veldhoven (D66) en Mulder (CDA) aangenomen (Kamerstuk 34 058, nr. 30) waarin wordt aanbevolen om enerzijds nog nader te kijken naar de vraag in welke gebieden de risico's dat de maatschappelijke nadelen de kostenvoordelen teniet zullen doen het grootst zijn, en anderzijds te kijken naar de vraag wat de effecten op de werkgelegenheid en economie van de kustgemeenten zullen zijn. Dit wordt nader onderzocht en de resultaten daarvan zullen, zoals gevraagd, uiterlijk voor het voorgenomen besluit over de aanwijzing van locaties voor de windparken, vast te leggen in de Rijksstructuurvisie Windenergie op Zee Aanvulling gebied Hollandse Kust, naar uw Kamer worden gestuurd. Dit is begin 2016 voorzien.

Het vrije zicht op de horizon vanaf de kust naar zee blijft een ruimtelijke kwaliteit van nationaal belang. Waar dit belang conflicteert met andere nationale belangen, vindt een zorgvuldige afweging plaats. In algemene zin geldt dat permanent zichtbare werken behorende bij activiteiten van nationaal belang kunnen worden toegestaan in de 12-mijlszone, wanneer er geen redelijke alternatieve locaties zijn en er geen significante effecten optreden op de bescherming van de kust. Aantasting van de vrije horizon dient zo beperkt mogelijk te zijn. Daarom heeft het kabinet bij de publicatie van de routekaart op 26 september 2014 ervoor gekozen om slechts beperkt gebruik te maken van de 12-mijlszone en deze stroken te clusteren met de al aangewezen gebieden buiten de 12 nautische mijl. De daadwerkelijke aanwijzing van de stroken tussen de 10 en 12 nautische mijl wordt zoals hierboven vermeld op dit moment onderzocht. Windparken komen dan op minimaal 18,5 kilometer uit de kust.

De leden van de ChristenUnie-fractie merken op dat de Minister binnen de Europese kaders (KRW, KRM, Vogel- en Habitatrichtlijn en Verdrag van Malta) prioriteit geeft aan activiteiten die van nationaal belang zijn voor Nederland. Genoemde leden constateren dat de Minister hierbij als eerste prioriteiten de olie- en gaswinning noemt en zelfs stelt dat het doel is om zoveel mogelijk aardgas en aardolie te winnen om zo het potentieel van

de voorraden te benutten. Genoemde leden vragen hoe deze prioriteit past binnen de duurzame ambities van de Minister. Genoemde leden erkennen dat olie- en gaswinning de komende jaren nog nodig zal zijn, maar vragen deze winning te plaatsen binnen de duurzame doelen van de Minister en hierbij ook rekening te houden met de belangen van toekomstige generaties.

De opsomming van de activiteiten die prioriteit worden gegeven vanwege nationaal belang is niet hiërarchisch. In het Energierapport 2011 is uiteengezet hoe de winning van fossiele brandstoffen past in de door het kabinet voorgestane transitie naar een CO₂-arme economie in 2050. Om de gewenste duurzame energiehuishouding tot stand te brengen investeert het kabinet, zoals uiteengezet in het SER-Energieakkoord 2013, nadrukkelijk in hernieuwbare energie. In het Energierapport 2011 wordt aangegeven dat het kabinet streeft naar een evenwichtige mix van groene en grijze energie in een geïntegreerde Energiemarkt. Daarbij wordt opgemerkt dat fossiele brandstoffen binnen de Nederlandse energievoorziening de komende decennia nodig zullen blijven. Momenteel wordt gewerkt aan het Energierapport 2015, dat einde van dit jaar aan uw Kamer zal worden toegestuurd. In het Energierapport 2015 zal een herijking plaatsvinden van de rol van fossiele brandstoffen binnen de energietransitie.

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen of de Minister de mening deelt dat winning van fossiele brandstoffen, zoals olie- en gaswinning, de uitrol van windenergie op zee niet in de weg mag zitten. Zij vragen of er locaties zijn die nu in gebruik zijn of gereserveerd zijn voor olie- en gaswinning die ook geschikt zijn voor windenergie. Deze leden vragen verder of de Minister bereid is het principe «voorrang voor duurzaam» te hanteren bij het ruimtegebruik op zee in het NWP2 en hiervoor de prioriteiten op pagina 43 van het NWP2 aan te passen.

Genoemde leden vinden het van belang dat bij het ontwikkelen van de kavelbesluiten voor windenergie op zee in een vroeg stadium wordt overlegd met de belanghebbenden over medegebruik van de Noordzee om de schade te minimaliseren of het medegebruik te verbeteren zoals ook verwoord in de motie Dik-Faber (34 058-29). Deze leden vragen hoe de Minister deze motie gaat uitvoeren.

De winning van fossiele brandstoffen, zoals olie- en gaswinning, en de uitrol van windenergie op zee gaan tot op heden goed samen.

Bij de toekomstige kavelbesluiten wordt waar nodig onderzocht of maatwerk mogelijk is. Zoals aangegeven in het antwoord op de vraag hiervoor is de opsomming van de activiteiten prioriteit wordt gegeven vanwege nationaal belang niet hiërarchisch en de prioriteiten op pagina 43 van het NWP2 hoeven daarom niet te worden aangepast.

Het kabinet vindt het van groot belang dat bij het ontwikkelen van de kavelbesluiten in een zo vroeg mogelijk stadium wordt overlegd met alle belanghebbenden, zoals de windenergiesector, de stakeholders op zee, de kustoverheden en bewoners van kustgemeenten. Om de mogelijkheden van doorvaart en medegebruik van windparken te onderzoeken loopt een apart traject in het kader van het NWP2. Hierbij wordt intensief overlegd met de scheepvaart-, visserij- en windenergiesector.

8. Beleidsnota Noordzee

De leden van de VVD-fractie lezen dat in het kader van de overkoepelende visie (ecologisch en economisch) wordt gesteld dat een omslag naar een ontwikkelingsgericht beleid voor de zee om een actievere rol van de overheid vraagt als het gaat om de bescherming van natuur, onder-

steuning van duurzame marktsectoren en op maat gemaakte regelgeving (pagina 36). Aan welke op maat gemaakte regelgeving wordt gedacht en zal/kan hier sprake zijn van meer of minder regelgeving?

In eerste instantie gaat het om betere regelgeving, waarbij geldt dat minder regels de voorkeur hebben.

Bijvoorbeeld als het gaat om samenwerking met andere lidstaten op zee aan bestaande en/of nieuwe toepassingen van duurzame energie, dan is het tot stand brengen van (zoveel mogelijk) uniformiteit, waar nodig op internationaal niveau, aan de orde. Denk aan adequate afstanden tussen offshore windparken en scheepvaartroutes op het niveau van de internationale Noordzee. Dat vraagt om regels binnen de Internationale Maritieme Organisatie.

Meervoudig gebruik zal het uitgangspunt moeten zijn, waarbij ruimte wordt geboden om (economische) ontwikkelingen toe te staan, zo merken de leden van de VVD-fractie op. Graag ontvangen deze leden een toelichting op de vraag op welke wijze de actievere rol van de overheid wordt ingevuld en hoe hierbij een toename van regeldruk wordt voorkomen en tevens rekening wordt gehouden met de economische concurrentiepositie van Nederland.

Meervoudig gebruik van de ruimte op zee is ervoor bedoeld om zo efficiënt mogelijk met de beschikbare ruimte om te gaan, waardoor meerdere (economische) doelen worden gediend. De rol die de overheid in de komende periode wil vervullen is vooral die van bemiddelaar tussen partijen met activiteiten die logischerwijs goed samen zouden kunnen gaan. Zo onderzoekt de overheid bijvoorbeeld samen met de relevante sectoren de mogelijkheden om windparken open te stellen voor doorvaart en medegebruik. Het voorkomen van extra regeldruk heeft daarbij altijd mijn aandacht.

De leden van de VVD-fractie lezen op pagina 49 dat in de periode van 2016 tot en met 2021 onderzoek wordt gedaan naar multifunctioneel gebruik van windmolenparken, andere vormen van duurzame energie en andere technieken zoals golf- en getijdenenergie en geothermie. Worden er vooruitlopend op de uitkomsten van dit onderzoek eisen gesteld aan en/of binnen huidige voornemens van windmolenparken om meervoudig gebruik te zijner tijd mogelijk te maken dan wel af te dwingen?

Er zullen geen dwingende eisen gesteld worden aan multifunctioneel gebruik van windparken op zee.

Omdat de technieken zich op voorhand niet lijken te verzetten tegen het kader voor meervoudig gebruik van de ruimte kan een combinatie van technieken in de toekomst wellicht leiden tot lagere kosten. Eerst zullen de drie genoemde technieken zich echter nog commercieel moeten bewijzen.

De leden van de VVD-fractie lezen op pagina 53 dat op het Fries Front en de Centrale Oestergronden een gebied wordt aangewezen van ten minste 1.200 km², waar bepaalde visserij niet meer toegestaan wordt. Hiervoor wordt een nadere kosten-batenanalyse opgesteld, waarbij ook wordt gekeken welke effecten mogelijke verplaatsing van visserij heeft. Kan op voorhand aangegeven worden of een (economisch rendabele) verplaatsing van visserij haalbaar en wenselijk is? Graag ontvangen deze leden hier een reflectie op.

Voor de aanvullende maatregel bodembescherming Friese Front en Centrale Oestergronden zal een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) worden uitgevoerd van de verschillende varianten voor beschermde gebieden die op dit moment in overleg met de visserijsector en ngo's ontwikkeld worden. In deze MKBA worden alle directe en indirecte effecten in beeld gebracht. Er wordt dus ook rekening gehouden met de effecten van verplaatsing van de visserij. Het is op voorhand niet mogelijk om hierover uitspraken te doen.

Voor wat betreft de besluitvorming inzake de bescherming van de Centrale Oestergronden en het Friese Front zijn de leden van de VVD-fractie van mening dat deze gebaseerd moet zijn op kennis van ecologie (waarom bescherm je en wat zijn de effecten) maar ook op sociaaleconomische effecten op de visserij. Kan de Minister aangeven op welke wijze beiden zijn betrokken bij de besluitvorming en hoe de belangenafweging heeft plaatsgevonden?

In de Mariene strategie deel 1 is vastgesteld dat het bodemecosysteem van het diepe, slibrijke, noordelijke deel van het Nederlandse deel van de Noordzee nog niet beschermd is. Dit onderdeel van het mariene ecosysteem is belangrijk vanwege een unieke combinatie van elementen: de soortenrijkdom en -dichtheid is groot, er komen kwetsbare, zeldzame en bedreigde soorten voor (zoals langlevende schelpdieren), de totale biomassa is omvangrijk, de soortenverspreiding is specifiek en de bodemgemeenschappen zijn evenwichtig samengesteld. Daarom heeft het kabinet besloten om in aanvulling op de maatregelen in Natura2000-gebieden en op de generieke inzet voor verduurzaming van de visserij, bescherming te bieden aan het bodemecosysteem in de gebieden Friese Front en de Centrale Oestergronden. Dit is vastgelegd in deel 1 van de Mariene strategie. Deze gebieden zijn daarom aangemerkt als zoekgebieden voor ruimtelijke beschermingsmaatregelen.

De leden van de VVD-fractie willen verder graag weten op welke wijze er, als er na zes jaar een gebied monitoren geen of onvoldoende resultaat wordt gezien, besloten wordt tot het langer sluiten van het specifieke gebied dan wel besloten wordt het gebied te vergroten. Hoe wordt de sector zelf bij de monitoring en besluitvorming betrokken? Is de Minister bereid om besluiten terug te draaien als maatregelen niet werken? Zo nee, waarom niet?

De bodembeschermende maatregelen voor het Friese Front en de Centrale Oestergronden hebben tot doel het beschermen en mogelijk herstellen van het bodemecosysteem. Daarbij moet rekening gehouden worden met de tijd die het ecosysteem nodig heeft om te kunnen herstellen. Om deze reden is het niet reëel te verwachten dat er significante veranderingen zichtbaar zullen zijn na één KRM-implementatiecyclus van zes jaar. De verwachting is dat dit minimaal twee tot drie cycli van zes jaar vraagt. Dit vereist zorgvuldige monitoring van deze ontwikkelingen. Het KRM-Monitoringprogramma, bij de ontwikkeling waarvan ook overlegd is met de visserijsector en ngo's, voorziet in het regelmatig meten in beide gebieden; de monitoringresultaten zullen gebruikt worden voor periodieke evaluaties. Op basis daarvan kan besloten worden tot voortzetting, herziening of zo nodig teruggedraaien van het beleid en de maatregelen. Daarbij zullen sector en ngo's betrokken worden.

De leden van de VVD-fractie vrezen een herhaling van de casus inzake de Scholbox, waarbij een gebied gesloten bleef voor grote kotters, ondanks dat dit gebied geen (grote) rol blijkt te spelen in de voortplanting van de schol en de scholbestanden goed waren. Kan de Minister aangeven in hoeverre het nationale beleid voor de kust- en schelpdiervisserij een

zogenaamde «kop» op de voorgenomen visserijmaatregelen van de EU betreft?

Op dit moment is er geen aanleiding om op grond van de KRM nationaal aanvullende maatregelen te nemen die specifiek betrekking hebben op de kust- en schelpdiervisserij.

De leden van de VVD-fractie merken op dat de KRM (KRM) aanknopingspunten biedt voor de aanpak van problematiek van zwerfvuil, omdat lidstaten op grond van de KRM worden verplicht maatregelen op te stellen die bijdragen aan een goede milieutoestand in 2020 in hun mariene wateren. Uitgangspunt bij deze maatregelen is dat ze zoveel mogelijk aansluiten bij bestaande initiatieven, worden afgestemd met belangenpartijen en kosteneffectief zijn. Kan worden aangegeven welke maatregelen niet voldoen aan deze drie uitgangspunten? Hoe verhoudt zich bijvoorbeeld de inzet op «duurzaam doen» en de ambities om ook het onderwijs hierin een rol te geven zich met deze drie uitgangspunten? Welke inzet is er precies op integrale bronaanpak?

Voor zwerfvuil is een pakket van aanvullende maatregelen in de Mariene strategie deel 3 (Programma van maatregelen KRM) opgenomen. Voor alle aanvullende maatregelen is ermee rekening gehouden dat deze aansluiten bij bestaande initiatieven om overlap te vermijden, dat ze afgestemd zijn met belangenpartijen en dat ze kosteneffectief zijn. De aanvullende maatregelen voldoen dus aan de drie gestelde uitgangspunten. Voor het thema zwerfvuil zijn de afgelopen jaren verschillende economische studies uitgevoerd, waaronder een aantal maatschappelijke kosten-batenanalyses (MKBA's). Zoals in het programma van Maatregelen KRM is aangegeven is er onder andere een quick-scan MKBA uitgevoerd naar de verschillende green deals (Quick Scan MKBA maatregelen Green Deals zwerfvuil, Ecorys, 2014). In deze quick-scan zijn ook de maatregelen meegenomen uit het cluster Agendering en Bewustwording waaronder agendering in het onderwijs valt (opnemen van het thema zwerfafval/afvalpreventie/plastic soep in de doorlopende leerlijn en het promoten van het onderwerp bij onderwijskoepels en educatieprofessionals). Het effect van educatie-programma's op het zwerfafvalgedrag op latere leeftijd en dus ook de kosteneffectiviteit laten zich echter moeilijk meten. Het gaat om directe en indirecte effecten. Dit gaat in principe ook op voor het initiatief «Duurzaam Doen». Met betrekking tot het concept van de «integrale bronaanpak» is de top tien van aangespoelde items op het strand een praktisch aangrijpingspunt voor de zwerfvuilmaatregelen. Die heeft geleid tot een indeling van het maatregelenpakket in zes clusters: agendering en bewustwording, stranden, stroomgebieden, zeevaart, visserij en kunststofproducten. Het programma voor integrale bronaanpak omvat dus een breed scala aan maatregelen tegen zwerfvuil uit vele bronnen en verspreidingskanalen. De nadruk ligt op het voorkómen van afval.

De leden van de VVD-fractie merken op dat het in de Beleidsnota Noordzee beschreven afwegingskader het mechanisme is dat de rijksoverheid toepast om te beoordelen of activiteiten op zee zijn toegestaan. Hoe zal dit kader vanaf 2018 functioneren onder de Omgevingswet? Wordt het overgenomen in de nog op te stellen algemene maatregelen van bestuur (AMvB's)?

Dit afwegingskader is een beleidsregel en hiermee verplicht het bevoegd gezag zich om overeenkomstig dit kader te handelen bij de vergunningverlening. Een dergelijke beleidsregel wordt niet bij algemene maatregel van bestuur geregeld. Dit afwegingskader zal dus ook onder de Omgevingswet deel blijven uitmaken van een beleidsnota.

In de Beleidsnota Noordzee lezen de leden van de VVD-fractie dat de Minister prioriteit geeft aan activiteiten die van belang zijn voor Nederland. Op welke manier past de Nederlandse visserij volgens de Minister binnen de prioriteit aan activiteiten?

De Noordzee is ook van grote betekenis voor de visserij. In de Beleidsnota is daarom een beschrijving gegeven van de gebruiksfunctie visserij in relatie tot de andere gebruiksfuncties op de Noordzee. In andere antwoorden ga ik specifiek in op met name de relatie tussen visserij en het mariene ecosysteem.

De leden van de VVD-fractie lezen dat de kern van het nieuwe beleid voor de Noordzee het samen met maatschappelijke organisaties sturen op gewenst gebruik in ruimte en tijd, ecologie en economie en de natuurlijke potentie van zee en kust verder ontwikkelen is. Kan de Minister «gewenst gebruik» nader toelichten? Wat houdt dit voor de Minister in?

Gewenst gebruik van de zee betreft alle activiteiten die in economisch of sociaal opzicht bijdragen aan welzijn en welvaart, zonder dat dit ten koste gaat van de natuurdoelen op zee en die in het gunstigste geval een win-win situatie opleveren. Net als in de vraag over «op maat gemaakte regelgeving» gaat het hier om een element uit de overkoepelende (lange termijn) visie die is ontleend aan de Noordzee 2050 Gebiedsagenda. Die nodigt uit om vormen van gebruik uit te denken die aan de meervoudige beleidsdoelstelling voldoen: een veilige, schone, gezonde en ecologisch diverse zee waar optimaal gebruik van kan worden gemaakt.

9. Mariene Strategie

De leden van de VVD-fractie zien veel nieuwe maatregelen in de Mariene Strategie voor het Nederlandse deel van de Noordzee 2012–2020 (deel 3). Kan de Minister inzichtelijk maken wat deze nieuwe maatregelen zullen betekenen voor het Nederlandse bedrijfsleven, vooral ten aanzien van de positie van de Nederlandse scheepvaart, visserij, landbouw en havens, zowel qua lastenverzwaringen als concurrentiepositie?

Met betrekking tot bodembescherming bevat de Mariene strategie deel 3 een voorstel voor maatregelen ter bescherming van de bodem van het Friese Front en de Centrale Oestergronden. Over het ontwerp van deze gebiedsgerichte maatregel vindt overleg plaats met de visserijsector en natuurorganisaties. Een van de voorwaarden hierbij is dat de lasten voor de visserij beperkt moeten blijven. Voor de voorgestelde maatregelen zal een maatschappelijke kosten-batenanalyse worden uitgevoerd. Bij het opstellen van de aanvullende maatregelen is nauw samengewerkt met de sectoren. Met de scheepvaart, visserij (inclusief zee- en visserijhavens) en de strandrecreatiesector zijn Green Deals afgesloten. In de implementatie van de Green Deals speelt kosteneffectiviteit een belangrijke rol. De aanvullende maatregelen voor zwerfvuil hebben geen betrekking op de landbouw. Het uitvoeren van de nu geformuleerde acties voor de sectoren zorgen niet voor hoge additionele kosten. Daarnaast brengen deze zeker geen grootschalige investeringen met zich mee.

Deze leden lezen dat de Minister met een gebiedsgerichte aanpak de bescherming van kwetsbare ecologische soorten en gebieden wil waarborgen, zoals Natura 2000-gebieden en de aanvullende bescherming op het Friese Front en de Centrale Oestergronden. Kan de Minister nader toelichten op welke wijze dit zal gebeuren, welke kosten dit met zich meebrengt, wat de baten zijn en welke consequenties dit heeft voor de Nederlandse economie, meer specifiek de visserij-, scheepvaart- en de land- en tuinbouwsectoren? Op welke wijze worden de economische

belangen meegewogen? Voor het al dan niet aanwijzen van de gebieden Borkumse Stenen en Bruine Bank loopt er een onderzoek. Wanneer is dit onderzoek afgerond? Hoe waarschijnlijk is het dat beide gebieden als Natura 2000-gebieden worden aangewezen?

Met de bescherming van die natuur in daartoe geselecteerde mariene gebieden voldoet Nederland aan zijn verplichtingen volgend uit de Europese richtlijnen die behoud, bescherming en verbetering van de kwaliteit van het milieu tot doel hebben. De selectie van gebieden heeft plaats gevonden op grond van de daartoe door de Europese Commissie opgestelde ecologische criteria. De economische opbrengst van de aanwijzing van gebieden met het oogmerk om habitats en / of soorten te beschermen is moeilijk uit te drukken in termen van financiële opbrengsten. De te verwachten baten van bescherming zitten vooral in een herstel van de intrinsieke natuurlijke waarden in het betreffende gebied. De hiermee verbonden kosten betreffen vooral de operationele kosten van uitvoering en de handhaving. In algemene zin geldt dat, voor zover activiteiten zich verhouden tot de beschermde natuurwaarden, deze in de meeste gevallen zonder beperking kunnen worden voortgezet. Waar dit niet zo is, wordt gebruik gereguleerd. Dit betreft zo veel mogelijk maatwerk. Bij de regulering van gebruik wordt een evenwicht gezocht tussen de belangen van de natuur en die van het bedrijfsleven. Hierbij is uitgangspunt dat er in elke optie voldaan moet worden aan de Europese verplichtingen, maar dat getracht wordt de lasten voor het bedrijfsleven te minimaliseren.

Hoewel de selectie van de gebieden naar Europees recht dient plaats te vinden op basis van ecologische criteria wordt bij de ontwikkeling van maatregelen wel degelijk rekening gehouden met de economische aspecten. Het resultaat van deze methodiek is, dat in eerste instantie vooral is getracht om die locaties te zoeken voor sluiting voor de bodemberoerende visserij die het minst van belang zijn voor het bedrijfsleven. Ook voor de ontwikkeling van maatregelen in de andere Natura-2000-gebieden is overleg geweest met het bedrijfsleven (en met natuurorganisaties). Dit is ook het geval voor het vinden van gebieden op Friese Front en Centrale Oestergronden waarvoor bodembeschermende maatregelen gaan gelden. De visserijsector en natuurorganisaties zijn bij het overleg hierover betrokken. In de antwoorden op andere vragen van de VVD over dit onderwerp wordt aangegeven hoe met de economische aspecten wordt omgegaan. De onderzoeken naar Bruine Bank en Borkumse stenen zijn afgerond. Wat betreft de Borkumse Stenen verwijs ik naar de brief van de Staatssecretaris van Economische Zaken van 16 maart 2015 (Kamerstuk 33 450, nr. 42) waarin zij aangeeft dat het onderzoek in het gebied Borkumse Stenen heeft aangetoond dat het habitatype «riffen» in het gebied aanwezig is, maar dat met de aanwijzing van het Natura-2000-gebied Klaverbank ruimschoots voldoende van dit habitatype onder het beschermingsregime van Natura 2000 is gebracht. Er is dus geen noodzaak om dit gebied als Natura-2000 gebied aan te wijzen. De Staatssecretaris van Economische Zaken zal uw Kamer binnenkort informeren over het besluit met betrekking tot de Bruine Bank.

Ook vragen de leden van de VVD-fractie wat de Minister onder de Mariene Strategie bedoelt met het versterken van de natuurlijke (veer)kracht van de zee. Kan de Minister de opmerking dat de zee een grotere intrinsieke waarde, maar ook meer maatschappelijke betekenis krijgt nader duiden? Op welke wijze wordt dit vormgegeven? Kan de Minister aangeven waarom dit nu niet het geval is?

De veerkracht van het mariene systeem (de zee) bepaalt de reactie op en aanpassing aan veranderende omgevingsfactoren of andere (door de mens veroorzaakte) verstoringen. De intrinsieke waarde is de waarde die mensen wel beseffen, maar die niet altijd nuttig gemaakt kan worden, zoals bij voedselweb en verscheidenheid aan soorten. Maar door de intrinsieke waarde te versterken is het zeer waarschijnlijk dat daarmee meer ecosysteemdiensten benut kunnen worden. Dit betreft dan bijvoorbeeld de visvoorraden, wieren en algenkweek en schelpdierbanken. In de mariene strategie is aangegeven dat het mariene systeem onder druk staat. De hoofdlijn van het beleid van versterking bestaat uit het versterken van het duurzaam gebruik van de zee, het beschermen van kwetsbare soorten en habitats en het herstellen van die waarden die onder grote druk staan of reeds verdwenen zijn. Met de maatregelen uit paragraaf 4.2 van deel 3 van de Mariene strategie wordt aan deze benadering invulling gegeven.

De leden van de VVD-fractie merken op dat een belangrijk uitgangspunt van de KRM is dat de bescherming en het herstel van Europese zeeën niet ten koste gaan van economische activiteiten. De kaderrichtlijn vervult dus een dubbele functie, enerzijds de bescherming van de zee en anderzijds waarborgen dat de economische activiteiten tussen nu en 2020 een duurzaam karakter krijgen. Kan de Minister aangeven op welke wijze hier invulling aan is gegeven in de Mariene strategie en de Beleidsnota Noordzee? Kan worden aangegeven of – en in hoeverre – visserij een onderdeel is van de voorwaarden van uitvoering van de KRM? Hoe houdt de visserij de ruimte en de mogelijkheid om te vissen? En wordt bij aanpassing van de visgebieden de sector betrokken bij het overleg?

In de mariene strategie is beoordeeld in hoeverre bestaand beleid op het gebied van bescherming van de zee en verduurzaming van economische activiteiten bijdraagt aan het bereiken of behouden van de goede milieutoestand op alle 11 descriptoren en daarbij behorende doelen. Conclusie is dat ten opzichte van vigerend beleid alleen een intensivering nodig is op het gebied van bodembescherming en het terugdringen van zwerfvuil. Zie ook het antwoord op de vraag over bodembescherming en zwerfvuil. De herziene verordening voor het Europees Visserijbeleid borgt dat de verduurzaming van de visserij bijdraagt aan de doelstellingen van de KRM. Binnen deze bepalingen van het gemeenschappelijk visserijbeleid blijft voor de visserij de ruimte en mogelijkheid om te vissen bestaan en wordt rekening gehouden met de economische gevolgen van maatregelen voor de sector. De sector wordt intensief betrokken bij de gebiedsgerichte maatregelen met betrekking tot de visserij. Zie ook de antwoorden hiervoor en hierna waar ik inga op de visserijsector.

Volgens de leden van de VVD-fractie laten de Mariene Strategie in het algemeen en in het bijzonder de maatregelen in het kader van het NWP2 het spanningsveld tussen visserij en natuurbescherming op zee zien. Kan worden aangegeven op welke wijze volgens de Minister hier een balans in gevonden is?

De maatregelen om een goede milieutoestand te bereiken richten zich op verschillende actoren, waaronder de visserij. De mariene strategie kent maatregelen in het kader van het Gemeenschappelijk Visserij Beleid (GVB) gericht op gezonde visbestanden. Verder is de visserij betrokken bij gebiedsbeschermende maatregelen en maatregelen om de hoeveelheid zwerfvuil in zee te beperken. Bij gebiedsbeschermende maatregelen gaat het om processen waarbij de visserijsector nadrukkelijk betrokken is. Voor het terugdringen van zwerfvuil heeft de sector de Green Deal Visserij voor een schone zee ondertekend. Verder zijn visserij schepen ook onderhevig aan algemene wetgeving die voor de scheepvaart geldt. Met het pakket

maatregelen gericht op verduurzaming van de visserij (GVB) en bescherming van de grootste natuurwaarden in de meest waardevolle gebieden is een balans gevonden waarmee wordt bijgedragen aan duurzaam gebruik, behoud en herstel van soorten en gebieden en het creëren van kansen voor ecosysteemherstel. Zo wil het kabinet de visserijsector een betere toekomst bieden en meer perspectief hebben op het bereiken van de goede milieutoestand.

Graag ontvangen de leden van de VVD-fractie een reactie op de stelling dat Nederland niet eigenstandig eventueel nieuw beleid op het gebied van onderwatergeluid van scheepvaart kan vaststellen, maar dat dit in het kader van de IMO dient plaats te vinden. In hoeverre is er in het NWP2 sprake van eigenstandig nieuw beleid voor de scheepvaart? En meer specifiek, is hier sprake van op het gebied van onderwaterbeleid? Indien hier sprake van is, kan de Minister dan aangeven wat dit betekent voor de concurrentiepositie voor de scheepvaart en de havens?

In deel 1 van de Nederlandse Mariene Strategie (Kamerstuk 33 450, nr. 1) is aangegeven, dat Nederland niet eenzijdig maatregelen kan nemen (en ook niet die intentie voor eigenstandig beleid heeft) om scheepvaart te reguleren. Hiertoe wordt verwezen naar besluitvorming in het kader van de IMO. In de IMO staat het onderwerp van onderwatergeluid van scheepvaart regelmatig op de agenda. In dat kader neemt Nederland deel aan de discussie. In de Mariene Strategie deel 1 heeft het kabinet aangegeven dat er toen onvoldoende kennis was om voor achtergrondgeluid afkomstig van scheepvaart milieudoelen op te nemen. Bij de actualisatie van de Mariene Strategie in 2018, wanneer er meer kennis uit onderzoek en monitoring van indicatoren beschikbaar is, zouden voor onderwatergeluid (mede afkomstig van scheepvaart) mogelijk wel nieuwe doelstellingen kunnen worden opgesteld, maar ook dat zal gebeuren in overleg met andere Noordzeelanden; voor de vaststelling van maatregelen voor de scheepvaart blijft ook dan de IMO nodig.

De leden van de VVD-fractie missen een inhoudelijke onderbouwing, in andere woorden het «waarom» van de kabinetsdoelstelling om 10–15% van het Nederlandse deel van de Noordzee niet noemenswaardig te beroeren. Graag ontvangen deze leden een nadere inhoudelijke onderbouwing met daarbij ook de afweging die heeft plaatsgevonden. In hoeverre zijn de economische belangen bij dit besluit meegewogen? Daar komt bij dat in de praktijk dit percentage nog hoger ligt, aangezien ook in windmolenparken en rondom platforms niet mag worden gevist, nog los van de drukke scheepvaartroutes. Dit leidt tot steeds minder visgronden, zo menen deze leden. Hoe gaat de Minister hiermee om? Wat betekent dit voor de visserijsector? Zet Nederland door deze maatregelen de sector nog meer onder druk? Zo nee, waarom niet? Wordt er in de besluitvorming ruimte voor differentiatie in vistuigen gegeven?

In de Mariene strategie deel 1 heeft het kabinet de ambitie uitgesproken dat in 2020 10–15% van de bodem van het Nederlandse deel van de Noordzee niet noemenswaardig wordt beroerd. Bodemecologie en bodembiodiversiteit zijn belangrijke schakels in het voedselweb met het oog op een gezonde zee en duurzame voedselvoorziening. Daarnaast zijn de populaties langlevende en/of kwetsbare (voor fysieke beroering gevoelige) benthos-soorten in Nederland sterk afgenomen. De kabinetsambitie richt zich op het behoud en waar mogelijk herstel van de bodemintegriteit en de bodemecologie. Het economische aspect wordt meegewogen bij de keuze van de gebieden. Hierbij wil ik opmerken dat het daarbij alleen gaat om het uitsluiten van die vormen van visserij die het meest schadelijk zijn voor de zeebodem.

Het belang van beschermde gebieden is ook verwoord in het voornemen van partijen bij het Biodiversiteitsverdrag om minstens 10% van kust- en zeegebieden te beschermen om ecosystemen, soorten en genetische diversiteit te waarborgen. De KRM-verplichting ondersteunt deze doelstelling. Met de kabinetsdoelstelling wordt bijgedragen aan de invulling van de KRM, die in artikel 13.4 de EU-lidstaten verplicht om een samenhangend en representatief netwerk van beschermde mariene gebieden te realiseren. De herziene verordening voor het Europese Visserijbeleid borgt dat de verduurzaming van de visserij bijdraagt aan de doelstellingen van de KRM (artikel 2, lid 5j). Zie ook mijn antwoord op de vraag over het uitgangspunt van de KRM dat de bescherming en het herstel van Europese zeeën niet ten koste gaan van economische activiteiten.

De leden van de VVD-fractie lezen dat de Minister stelt dat ondanks de vele inspanningen en goede verwachtingen inzake de Mariene Strategie het op dit moment niet mogelijk is vast te stellen in welke toestand het Nederlandse deel van de Noordzee in 2020 exact zal verkeren. Kan de Minister gelet hierop onderbouwen wat de rechtvaardiging is om al deze maatregelen te nemen, zonder dat de effectiviteit kan worden vastgesteld? Hoe worden de maatregelen dan gemonitord en hoe wordt voorkomen dat het bedrijfsleven en burgers onnodig worden belast?

De in de ontwerpMariene Strategie deel 3 gepresenteerde maatregelen betreffen voor het grootste deel vigerend beleid om te voldoen aan bestaande (internationale) wettelijke kaders zoals de KRM, Vogel- en Habitatrichtlijnen, regelgeving voor visserij (GVB) scheepvaart (IMO) en offshore mijnbouw (OSPAR) en wettelijke kaders voor vergunningplichtige activiteiten (zogenaamde maatregelen in categorie 1a en 1b, zie hoofdstuk 4). Elk van deze bestaande kaders afzonderlijk richt zich met de best beschikbare kennis op het terugdringen van de belangrijkste bronnen voor vervuiling en verstoring. In de Mariene Strategie deel 1 en in hoofdstuk 4 van deel 3 is geconcludeerd dat dit bestaande pakket daarmee ook grotendeels dekkend is voor het bereiken van de goede milieutoestand voor de 11 descriptor van de KRM. Aanvullende maatregelen (categorie 2a en 2b) worden alleen genomen wanneer met de best beschikbare kennis over gebruik en effecten wordt verwacht dat met het huidige beleid de goede milieutoestand op een bepaalde descriptor niet kan worden bereikt, omdat specifieke effecten, risico's of cruciale drukfactoren niet in vigerend beleid worden afgedekt. Deze analyse heeft geleid tot aanvullende maatregelen op het gebied van bodembescherming en -herstel op het Friese Front en Centrale Oestergronden en het terugdringen van zwerfvuil met als aangrijpingpunt de top 10 van meest gevonden items op het strand. Zie ook het antwoord op de nog volgende vraag van de VVD over nieuwe maatregelen voor de aanvullende beleidsopgaven voor bodembescherming en zwerfvuil. Een analyse volgens de zogenaamde ODEMM-methodiek (Options for Delivering Ecosystem-based Marine Management) bevestigt dat het totaalpakket aan bestaande en aanvullende maatregelen nagenoeg alle relaties tussen gebruik en effect afdekt (zie paragraaf 4.11 van de Mariene strategie deel 3).

Het KRM-monitoringprogramma beschrijft de monitoring van de indicatoren waarmee de beweging in de richting van de goede milieutoestand kan worden gevolgd. Dit geeft op termijn zicht op de effectiviteit van genomen maatregelen. Het bestaande pakket van maatregelen voortvloeiend uit vigerend beleid levert geen extra belasting op voor burgers en bedrijfsleven.

De leden van de VVD-fractie constateren daarnaast dat er budget wordt geormerkt vanuit het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV) om bij te dragen aan de doelstellingen van de KRM. Kan worden aangegeven welke doelstellingen worden nagestreefd en welke middelen worden ingezet?

Nederland is de enige EU lidstaat die gebruik maakt van de faciliteiten van het EFMZV fonds om de implementatie van de KRM mede door Europa te laten financieren. Nederland is daarvoor door de Europese Commissie gecompimenteerd. Nederland zal de fondsgelden in de komende 6 jaar gebruiken om de grootste risico's bij het bereiken van de door de KRM verplichte goede milieutoestand in het Nederlandse deel van de Noordzee in 2020 ten dele af te dekken. Dit zal geschieden door het uitvoeren van onderzoeksprojecten op het gebied van de effecten van zwerfvuil in zee en onderwatergeluid. De totale som beschikbaar is 3,3 miljoen Euro (25% voor rekening van Nederland), waarvan 60% besteed wordt aan zwerfvuil onderzoek en 40% aan onderzoek van onderwatergeluid.

De leden van de VVD-fractie merken op dat eerder de Europese Commissie de wijze waarop Nederland in de Mariene Strategie (deel 1) de KRM technisch heeft uitgewerkt op weinig punten als «adequaat» heeft bestempeld. In 2015 zal het Commissiebesluit 2010/477/EU tot vaststelling van criteria en methodologische standaarden inzake de goede milieutoestand van mariene wateren worden herzien. Dit zal de nodige duidelijkheid geven over de wijze waarop de goede milieutoestand, milieudoelen en indicatoren technisch moeten worden ingevuld bij de actualisatie van de Mariene Strategie in 2018. Wat betekent dit nu voor de vaststelling van het NWP2?

De herziening van het Commissiebesluit 2010/477/EU heeft geen betekenis voor de vaststelling van het NWP2. De herziening van het Commissiebesluit is inmiddels voorzien voor medio 2016. De Europese Commissie verwacht dat dit herziene besluit zijn doorvertaling (zoveel mogelijk internationaal afgestemd) vindt in de herziening van de vaststelling van de goede milieutoestand en doelen in 2018. Hiermee start de voorbereiding van de besluitvorming over de herziening van het KRM-maatregelenprogramma in 2021, als opvolger van dat onderdeel van het NWP2.

De leden van de VVD-fractie constateren dat gesteld wordt dat de Europese Commissie in het algemeen vraagtekens zet bij de hoogte van de Nederlandse ambitie bij de implementatie van de Mariene Strategie. Kan dit nader worden toegelicht en kan worden aangegeven of met de voorgenomen maatregelen aansluiting is gezocht bij de beoordeling door de EC?

De Europese Commissie is van mening dat Nederland exacte en kwantitatieve beschrijvingen had moeten geven van hoe de goede milieutoestand er uit zou moeten zien als het ecosysteem optimaal zou functioneren en alle vervuiling onder de normen of doelstellingen van vigerende kaders zou liggen. Op deze wijze formuleer je een hoge en concrete ambitie voor 2020. Het standpunt van Nederland richting de Commissie is dat het concreet en kwantitatief formuleren van de goede milieutoestand voor een complex dynamisch ecosysteem wellicht onmogelijk is en dat 2020 te dichtbij is voor een volledig herstel van het ecosysteem van vervuiling en schade. Nederland zet in op een alternatieve benadering waarbij ambities worden uitgedrukt in het terugdringen van drukfactoren, waardoor de nadruk meer komt te liggen op het handelingsperspectief waar ook artikel 1 van de richtlijn van uitgaat («doen wat nodig is»). In het kader van de

herziening van het Commissiebesluit 2010/477/EU lijkt dit gedachtegoed aan draagvlak te winnen.

In de brief aan uw Kamer van 22 april 2014 (Kamerstuk 33 450, nr. 22) heb ik aangegeven dat Nederland met het KRM-programma van maatregelen wil laten zien dat alle voor de KRM relevante bestaande (internationale) beleidskaders al ambitieus zijn ingevuld, waar nodig aanvullende maatregelen treft en verkenningen uitvoert naar samengaan van economie en ecologie en kansen voor ecosysteemherstel. Daarbij zal in de definitieve versie van het KRM-programma van maatregelen dat het kabinet in december vaststelt de output van het maatregelenpakket worden geëxpliciteerd door het opnemen van operationele doelen waar dat mogelijk is. Hierdoor wordt duidelijker hoe de maatregelen de drukfactoren terugdringen op weg naar een goede milieutoestand. Door op deze wijze de ambities te expliciteren en te concretiseren, wordt aansluiting gezocht bij de beoordeling door de Commissie.

De leden van de VVD-fractie vragen verder wanneer en hoe de Minister het Commissiebesluit 2010/477/EU tot vaststelling van criteria en methodologische standaarden inzake de goede milieutoestand van mariene wateren gaat implementeren in de Nederlandse wet- en regelgeving? Hoe verhoudt zich dit tot de vaststelling van het NWP2, mede gelet op het feit dat de wijze waarop de goede milieutoestand, milieudoelen en indicatoren technisch moeten worden ingevuld nog onderwerp van gesprek is. Wat is de Nederlandse inzet in deze?

De wetgeving behoeft niet aangepast te worden naar aanleiding van de herziening van het Commissiebesluit 2010/477/EU. Het betreft criteria voor de uitvoering van artikelen van de KRM die naar hun aard geen implementatie behoeven. Voor de vraag hoe de herziening van het Commissiebesluit zich verhoudt tot de vaststelling van het NWP2 verwijst ik naar mijn voorgaande antwoord op uw vraag hierover. In de brief aan uw Kamer van 22 april 2014 (Kamerstuk 33 450, nr. 22) heb ik beschreven dat de inzet van het kabinet bij de herziening is om de terechtte wens tot meer kwantificering en concretisering van de beschrijvingen van de goede milieutoestand en doelen niet te laten ontaarden in onrealistische, onpraktische en onhaalbare doelen en indicatoren, om ruimte te behouden voor internationale coördinatie in OSPAR-verband en op stroomlijning met de KRW en VHR. Zie verder ook het antwoord op de vorige vraag.

De leden van de VVD-fractie lezen dat in de KRM nieuwe maatregelen zijn opgenomen voor de aanvullende beleidsopgaven voor bodembescherming en zwerfvuil. Kan nader worden onderbouwd waarom deze maatregelen noodzakelijk zijn en in welke mate zij gaan en moeten bijdragen aan een goede milieutoestand?

In de Mariene Strategie deel 1 (Kamerstuk 33 450, nr. 1) is beschreven dat de aanvullende maatregel met betrekking tot bescherming van de bodem van het Friese Front en de Centrale Oestergronden gebaseerd is op het belang van deze gebieden vanuit bodemintegriteit en bodembiodiversiteit. Deze gebieden kwalificeren door een omissie niet voor de Habitatrichtlijn. Om te voldoen aan het tot stand brengen van een samenhangend en representatief netwerk van beschermde gebieden (cf. art. 13.4 van de KRM) zijn deze gebieden in de mariene strategie aangewezen als zoekgebied voor bodembeschermde maatregelen.

In deel 1 van de Mariene Strategie werd al de conclusie getrokken dat zwerfvuil, vooral plastics, in het mariene milieu een complex probleem vormt. Over de bronnen, de omvang en de effecten op het ecosysteem is

nog veel onbekend. Daarbij is vooral plastic een persistente stof die niet of nauwelijks uit het milieu is te verwijderen. Een oordeel of in 2020 de goede milieutoestand kan worden bereikt, is daarom niet goed mogelijk; het formuleren van kwantitatieve doelen is problematisch. In deel 3 van de Mariene strategie is daarom aangegeven dat het stellen van een kwalitatief doel dat de gewenste richting aangeeft (een aanzienlijke reductie van zwerfvuil), in dit geval realistischer is.

Ook internationaal groeit het besef van het probleem van plastics in zee. Tegelijkertijd komt uit de initiële beoordeling de verwachting naar voren dat het zwerfvuil, ondanks de huidige beleidsinspanningen en vele initiatieven, in ons deel van de Noordzee niet zal afnemen. Aannemelijk is dat de verontreiniging met microplastics zal toenemen. Daarom zijn voor 2020 een reductiedoelstelling en een aanvullende beleidsopgave geformuleerd.

De maatregelen gaan een bijdrage leveren aan een goede milieutoestand door belangrijke bronnen van zwerfvuil op zee aan te pakken. Voor het identificeren van aanvullende maatregelen is de «top-tien» van meest gevonden items op de Nederlandse referentiestranden richtinggevend geweest (zie tabel 4.2 in Mariene strategie deel 3). De maatregelen zijn gericht op bronnen die aan de «top-tien» verbonden zijn. Ook zijn maatregelen gericht op de rivieren en op educatie en bewustwording.

10. Water en omgeving

De leden van de VVD-fractie merken op dat het Rijk op de langere termijn streeft naar één nationaal bestuurlijk overleg waarbij op basis van onder andere de gebiedsagenda's wordt ingezet op een brede benadering van opgaven en oplossingen en partijen meer samenwerken om zoveel mogelijk maatwerk te leveren. Op welke termijn acht de Minister een dergelijk bestuurlijk overleg haalbaar? Welke belanghebbenden bij gebiedsontwikkeling zou de Minister bij een dergelijk bestuurlijk overleg betrekken?

Zowel in het Deltaprogramma als in het Rijk-regioprogramma Vernieuwing MIRT zijn de afgelopen jaren stappen gezet om opgaven en oplossingen breder te benaderen, tot meer samenwerking te komen en maatwerk te leveren. Dit gebeurt bijvoorbeeld door het integreren van wateropgaven in de Gebiedsagenda's, de toepassing van de MIRT spelregels in de waterwereld. Binnen het Deltaprogramma is het zoeken naar meekoppelkansen onlosmakelijk onderdeel van de werkwijze, onder andere bij het opstellen van de voortrollende programmering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma. De Bestuurlijke Overleggen MIRT (BO's MIRT) zijn een voor de hand liggende tafel om besluiten te nemen over opgaven en projecten uit het Deltaprogramma met een (potentieel) integraal karakter, een bredere scope dan alleen waterveiligheid en zoetwater en waarbij meerdere partijen zijn betrokken. Mede op deze wijze worden het Deltaprogramma en het MIRT gekoppeld. In het kader van de Vernieuwing van het MIRT wordt onderzocht hoe water en MIRT nog beter te verbinden en wat dit eventueel betekent voor de governance. Ik zal u informeren over de voortgang van de vernieuwing van het MIRT, bijvoorbeeld via de MIRT brieven. Afhankelijk van de agenda kunnen andere partijen (bijvoorbeeld provincies, gemeenten, waterschappen, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en private partijen) deelnemen aan de Bestuurlijke Overleggen MIRT. Overigens wordt tijdens deze bestuurlijke overleggen nu al regelmatig van gedachten gewisseld over watervraagstukken in relatie tot andere ruimtelijke opgaven.

11. Financiering

De leden van de VVD-fractie hebben gelezen dat de Minister voorstander is van het principe dat degenen die profijt hebben of ingrepen doen die effect hebben op het waterbeheer ook de daarbij behorende kosten dragen. Ook is er een verkenning naar een toekomstige financiële structuur gestart. Welke kaders worden hierbij gehanteerd en wanneer wordt de Kamer betrokken in deze verkenning?

Per brief van 9 december 2014 (Kamerstuk 27 625, nr. 334) heb ik uw Kamer geïnformeerd over de uitgangspunten en kaders bij de verkenning naar een toekomstige financiële structuur. Uw kamer zal voor de zomer 2015 over de voortgang worden geïnformeerd.

De leden van de VVD-fractie lezen dat de Minister wil inzetten op nadere fiscale maatregelen. Kan worden bevestigd dat de Minister niet voornemens is om de budgettaire ruimte hiervoor verder te verruimen? De stelling is dat fiscale prikkels helpen om de milieutoestand op het Nederlands Continentaal Plat (NCP) te bereiken. Regelingen zoals de Milieu Investeringsaftrek (MIA) en Willekeurige Afschrijving milieuinvesteringen (Vamil) worden hierbij genoemd, naast andere instrumenten. Graag ontvangen deze leden een onderbouwing van deze stelling onder andere middels een nader overzicht van alle fiscale prikkels die ter beschikking zijn gesteld, welke bedragen hiermee gemoeid zijn en in welke mate door deze fiscale prikkels de milieutoestand is verbeterd.

Het effect van MIA\Vamil op het milieu is afhankelijk van verschillende factoren: onder andere het ambitieniveau (de eisen die aan de investering worden gesteld), de economische situatie van ondernemers om milieuinvesteringen te kunnen doen en de mate van bekendheid met de mogelijkheden die MIA en Vamil bieden.

De regelingen zijn flexibel in die zin dat het ambitieniveau van de gewenste investeringen jaarlijks kan worden aangepast.

De bekendheid met de regelingen en de economische situatie van ondernemers is per branche erg verschillend. Zo is de agrarische sector goed bekend met de regelingen en maakt de sector veel gebruik van MIA\Vamil op investeringen in bijvoorbeeld precisielandbouw, ondanks het hoge ambitieniveau dat daar op dit moment aan wordt gesteld. Een ander voorbeeld is de succesvolle marktintroductie van mosselzaadinstallaties, waarvan de aanschaf enige jaren terug werd ondersteund met MIA\Vamil. Hierbij heeft interne communicatie in de branche een grote rol gespeeld en het resultaat is dat er op grote schaal is geïnvesteerd in dit alternatief voor de bodemberoerende visserij. Ook voor de in het Programma van Maatregelen genoemde investeringen geldt dat het ambitieniveau jaarlijks wordt getoetst aan de huidige stand van de techniek. De regelingen zijn laagdrempelig, eenvoudig aan te vragen en vergen veel minder administratieve lasten van de ondernemer dan bijvoorbeeld een subsidieregeling. Het nut voor het milieu zal voor een belangrijk deel bepaald worden door de mate waarin de sector gebruik maakt van de mogelijkheden die de regeling biedt. De activiteit van de brancheorganisaties is daarop van grote invloed.

Het budget van de MIA\Vamil staat in de Miljoenennota. De van toepassing zijnde bedrijfsmiddelen worden jaarlijks door het kabinet vastgesteld en in de zogenaamde Milieulijst gepubliceerd. De bedrijfsmiddelen die zijn genoemd in de ontwerp-Mariene strategie deel 3 (Programma van maatregelen KRM) maken daar maar een klein deel van uit. De mate waarin gebruik is gemaakt van de regelingen MIA en Vamil is na te gaan in de MIA en Vamil jaarverslagen.

De leden van de VVD-fractie lezen in de beantwoording van vragen in het schriftelijk overleg over de tussentijdse herziening van het huidige NWP dat de overheden gezamenlijk de Handreiking ruimtelijke adaptatie en een Stimuleringsprogramma ruimtelijke adaptatie beschikbaar stellen als ondersteunende instrumenten voor adaptatie. Zo valt te lezen dat voor dit stimuleringsprogramma voor 2015, 2016 en 2017 een budget van 800.000 euro per jaar beschikbaar is gesteld uit het Deltafonds. Kan de Minister aangeven op hoeveel de kosten worden geraamd voor de jaren na 2018?

Het Stimuleringsprogramma Ruimtelijke Adaptatie is een programma met een looptijd van 3 jaar. Het programma eindigt eind 2017. Er zijn daarom geen kosten voor dit programma opgenomen in de begroting voor de periode na 2017.

De leden van de SP-fractie begrijpen uit de beantwoording van vragen die in het schriftelijk overleg over de tussentijdse herziening van het huidige NWP door de leden van de VVD-fractie zijn gesteld, dat waar sprake is van meerkosten voor rivierverruiming, de Minister bereid is onder bepaalde voorwaarden middelen vanuit het Deltafonds in te zetten. Deze leden vragen of de afspraken die gemaakt zijn over de besteding van middelen uit het Deltafonds dit toestaan en op welke wijze de Kamer hierop kan controleren.

Omdat een rivierverruimende maatregel op langere termijn onder meer kan bijdragen aan een robuust riviersysteem, dat meer water veilig kan afvoeren met minder dijkversterking, ben ik bereid om uit het Deltafonds een bijdrage te leveren aan de meerkosten van rivierverruiming. Dat doel past bij de besteding van middelen uit het Deltafonds, conform de Waterwet. Ik ga er daarbij vanuit dat de regio eveneens een bijdrage levert aan de bekostiging. Uw Kamer wordt geïnformeerd over de start van eventuele MIRT-verkenningen naar rivierverruimende maatregelen en vervolgbesluitvorming, inclusief de financiering van maatregelen zoals rivierverruiming door betrokken partijen en het Rijk. Op basis daarvan kan uw Kamer zijn controlerende taak uitvoeren.

12. Bodemdaling

De leden van de SP-fractie merken op dat het dichtbevolkte westen van Nederland en delen van Flevoland, Friesland en Overijssel te maken hebben met bodemdaling door veenoxidatie. De slappe bodem (veen en slappe kleilagen) is daar in veel gevallen debet aan. Dit brengt schade en zeer hoge onderhoudskosten voor onder meer gebouwen, funderingen, wegen, en rioleringen, maar ook voor de veiligheid van dijken en binnendijkse gebieden. De bodemdaling bedraagt in sommige gebieden twee tot drie centimeter per jaar. Zware regenval leidt nu al tot forse wateroverlast in gemeenten met slappe bodem, zoals onlangs nog in Kockengen in de gemeente Stichtse Vecht. Deze actuele waterproblematiek verdient dan ook aandacht in het NWP2. De leden van de SP-fractie zijn benieuwd op welke wijze de Minister om wil gaan met de geschetste problematiek.

In het NWP2 staat hierover dat de gedecentraliseerde onderwerpen in dit NWP2 niet meer aan de orde komen. Ook de relatie tussen bodemdaling en waterhuishouding komt in dit NWP niet aan de orde. In de aanloop naar de Nationale Omgevingsvisie zal het Rijk een gezamenlijk proces van co-creatie starten met andere overheden en stakeholders, om te bezien welke nieuwe beleidsuitdagingen er zijn. Daarbij kunnen deze onderwerpen wel aan de orde komen. De problematiek van wateroverlast maakt daarnaast onderdeel uit van het Deelprogramma Ruimtelijke Adaptatie van het Deltaprogramma. Zie hiervoor het Kennisportaal Ruimtelijke

Adaptatie⁹. Zie ook onderstaand antwoord op de vraag over motie Smaling (34 000-J, nr. 12).

De decentrale overheden die zich met dit probleem bezig houden (vertegenwoordigd in het Platform Slappe Bodem) nemen hierin hun verantwoordelijkheid en vragen ook het Rijk hierin haar rol te pakken. Concreet is een gezamenlijk onderzoeks- en innovatieprogramma noodzakelijk om de gevolgen van bodemdaling op te kunnen vangen. Het Rijk zou naar mening van de leden van de SP-fractie moeten bijdragen aan de kosten hiervan. Graag ontvangen deze leden een reactie op de geschetste problematiek. De leden van de SP-fractie wijzen graag nogmaals op de motie Smaling (Kamerstuk 34 000 J, nr. 12), die in november van 2014 door de Kamer is aangenomen. Hierin wordt verzocht een inventarisatie te maken samen met provincies, gemeenten, waterschappen, kennisinstellingen en het bedrijfsleven om te bezien welke oplossingen noodzakelijk zijn voor het probleem van bodemdaling in veengebieden. Aandacht voor bodemdaling door veenoxidatie in het NWP2 zou hierin een logische volgende stap zijn. Wat is de mening van de Minister hierover? Kan de Minister zorg dragen voor een «warme overdracht» indien zaken hun plaats moeten vinden in andere wetten of structuurvisies? Zo ja, op welke wijze? Ook de leden van de ChristenUnie-Fractie merken op dat in dit NWP2 de relatie tussen bodemdaling en waterhuishouding niet aan de orde komt. Genoemde leden vragen dit te onderbouwen omdat het NWP2 ook stelt dat de te nemen maatregelen voor waterveiligheid onder meer afhankelijk zijn van de nieuwe normen, klimaatverandering en bodemdaling en dat dit een integrale aanpak vraagt. Genoemde leden onderschrijven dat dit in de eerste plaats regionaal maatwerk vraagt, maar zij missen een visie op de langere termijn die verder kijkt dan 2021. Ook deze leden vragen de Minister gehoor te geven aan de oproep van de decentrale overheden die in het Platform Slappe Bodem samenwerken dat het Rijk gaat bijdragen aan een gezamenlijk onderzoeks- en innovatieprogramma om de gevolgen van bodemdaling op lange termijn op te kunnen vangen.

Vanuit mijn systeemverantwoordelijkheid voor het waterbeheer in Nederland wil ik er met mijn collega's van EZ en BZK voor zorg dragen dat de informatievoorziening en de kennisinfrastructuur over bodembeweging in Nederland goed op orde is dan wel komt, zodat alle belanghebbenden toegang hebben tot de juiste en complete informatie die over bodembeweging beschikbaar is. Vanuit deze doelstelling wordt de uitvoering van genoemde motie Smaling (Kamerstuk 34 000 J, nr. 12) opgepakt door de Stuurgroep Nationale Informatievoorziening Bodembeweging (NIB). Hierin hebben de ministeries van Infrastructuur en Milieu, Economische Zaken en Binnenlandse Zaken zitting. De NIB richt zich op het ontwikkelen van een nationale strategie voor het verkrijgen van inzicht in de verschillende vormen van bodembeweging, door onder meer zowel de feitelijke bodembewegingen te monitoren en te verklaren en toekomstige bodembewegingen te kunnen voorspellen. In een dergelijk omvangrijk en complex nationaal programma zijn op korte termijn nog geen resultaten te verwachten. Het ligt daarom ook niet voor de hand in het NWP2 hieraan al aandacht te besteden. Eerder heb ik aangegeven dat dit wel het geval zal zijn in het traject van de Structuurvisie voor de Ondergrond, die in het kader van het programma Bodem en Ondergrond wordt opgesteld en dit jaar in ontwerp aan uw Kamer wordt aangeboden. Ook heb ik aangegeven dat de relatie tussen bodemdaling en waterhuishouding aan de orde kan komen in de aanloop naar de Nationale Omgevingsvisie waartoe het Rijk een gezamenlijk proces van co-creatie zal starten met andere overheden en stakeholders, om te bezien welke

⁹ Zie www.ruimtelijkeadaptatie.nl

nieuwe beleidsuitdagingen er zijn. De Nationale Informatievoorziening Bodembeweging wordt momenteel vorm gegeven.

Een duidelijk voorbeeld van bovenstaande wordt volgens de leden van de SP-fractie geschetst in een interview in het NRC Handelsblad met de dijkgraaf van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. Naar mening van de leden van de SP-fractie een mooie casus waar veel zaken bij elkaar komen. Waterveiligheid, normspecificaties, informatieverstrekking, burgerparticipatie, veenproblematiek, financiën en een prachtig Nederlands landschap. Is de Minister bereid deze casus als een voorbeeld te zien van de nieuwe «aanpak» en een reactie te geven op de lokale omstandigheden en geschetste tegenstellingen? Wie heeft in deze casus welke rol? Wat is de betrokkenheid van de Minister in deze? Wie heeft de regie en wie neemt welke beslissing?

Het interview in het NRC Handelsblad ging over de dijkversterking Markermeerdijken. Dit is een complex project waar inderdaad veel zaken bij elkaar komen en waar het belangrijk is om alle belangen zorgvuldig af te wegen. Het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier is verantwoordelijk voor de uitvoering en heeft de regie. Vanuit het Rijk wordt subsidie verleend voor de dijkversterking via het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Tijdens de planuitwerking zal voldoende ruimte worden gegeven om nieuwe inzichten zoals de sterkte van dijken op veen, satellietfoto's en nieuwe normen voor waterveiligheid zoveel mogelijk mee te nemen in het planontwerp. Dit gebeurt in goed overleg met omwonenden en belangengroepen van de Markermeerdijken. Zo heb ik recent besloten om in een zogenaamde «joint fact-finding» met bewoners te onderzoeken wat de invloed kan zijn van eventuele pompen op de Houtribdijk voor de versterkingsopgave van de Markermeerdijken.

13. Overig

De leden van de VVD-fractie hebben begrepen dat het Wereld Natuur Fonds onlangs heeft gesteld dat het zoute water niet verder komt dan de lijn Middelharnis en het Spui als de Haringvlietsluizen in 2018 op een kier gaan. Deelt de Minister de mening dat het zorgelijk is dat er voor een open Haringvliet wordt gepleit?

Het Kierbesluit geeft inderdaad aan dat de functionaliteit van de inlaatpunten voor zoet water ten oosten van de lijn tussen Middelharnis en het Spui behouden moet blijven. Dit is een harde voorwaarde voor het operationeel beheer van de sluisen vanaf 2018. Het standpunt van het kabinet is dat een verdergaande opening van de Haringvlietsluizen dan het Kierbesluit toestaat niet aan de orde is.

De leden van de VVD-fractie herinneren zich dat onlangs de Staatssecretaris van Economische Zaken haar ambitiedocument getiteld «Natuurambitie grote wateren» (Kamerstuk 31 710, nr. 36) heeft gepresenteerd. Deze leden vragen hoe de grote wateren-ambities zich verhouden tot het recent vastgestelde Deltaprogramma. Kan de Minister garanderen dat deze «dromen» er niet voor zorgen dat de natuurambities prioriteit hebben boven de waterveiligheid en economie (zoetwater)? En is de Minister bereid om dit ook actief uit te dragen, gelet op de commotie die in verschillende gebieden is ontstaan naar aanleiding van de ambities in het document?

Voor de beantwoording van deze vraag verwijs ik naar de beantwoording van de eerdere vraag van de CDA-fractie over waarom de Natuurvisie is opgenomen en hoe de Natuurvisie invloed heeft op het NWP2, en naar de brief van 10 februari 2015 (Kamerstuk 31 710, nr. 37) over de relatie tussen

de Natuurambitie Grote Wateren (NAGW) en het waterbeleid. Binnen het waterbeleid heeft waterveiligheid de eerste prioriteit. Nederland is de best beschermde delta ter wereld en dat willen we zo houden. Om dat hoge beschermingsniveau te bereiken zijn in de loop der tijd ingrijpende maatregelen genomen in het watersysteem, die hun weerslag hebben op de veerkracht van ecosystemen en bijbehorende natuurwaarden. De NAGW kan worden gezien als inspiratiedocument, complementair aan de zoektocht van het Deltaprogramma naar optimale klimaatadaptatiestrategieën voor de langere termijn en vlotte, kosteneffectieve uitvoering van Deltaprogramma maatregelen voor de korte- en middellange termijn. Denkend vanuit de eigenschappen van robuuste watersystemen zijn de mogelijkheden voor ontwikkeling van natuurwaarden geschetst.

De leden van de D66-fractie lezen dat het ontwerp NWP2 in december 2014 ter visie is gelegd. Is de Minister bereid om de Kamer een (tussentijds) overzicht te sturen van de hoofdlijnen van de ingediende zienswijzen?

De zienswijze periode van het NWP2 loopt tot en met 22 juni 2015. Tot eind mei zijn er zes reacties binnengekomen (3 burgers, 1 internationale, 1 waterschap en 1 koepelorganisatie). Dat is een zeer beperkt aantal van het totaal aantal verwachte zienswijzen. De ervaring met onder andere de NWP1-wijziging leert dat meer dan driekwart van de zienswijzen pas binnenkomt in de laatste week van de zienswijzenprocedure en (in geval van gebruik van de post) de paar dagen erna. Een tussentijds overzicht heeft daarom beperkte waarde. Het is mijn overtuiging dat een overzicht van binnengekomen zienswijzen tot en met 22 juni waardevoller is. Ik zal daarom tijdens het AO op 24 juni mijn eerste globale indruk van de hoofdlijnen van de tot dan toe ontvangen zienswijzen mondeling aan u toelichten.

De leden van de PvdD-fractie vragen wat ik precies bedoel met bewustwordingsacties en hoe ik wil voorkomen dat er grote hoeveelheden ballonnen tegelijk worden opgelaten. Kan de Minister uiteenzetten hoe het staat met de uitvoering van de motie Ouwehand (Kamerstuk 30 872, nr. 177) over het actief ontmoedigen van het oplaten van ballonnen? Is er al een oproep aan gemeenten gedaan om het oplaten van ballonnen actief te ontmoedigen, en zullen gemeenten in hun evenementvergunningen ook sturen op het gebruik van ballonnen tijdens evenementen? Is er bereidheid om daarnaast de uitvoering van deze motie breder te trekken en ook het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties aan te spreken over het oplaten van ballonnen? Kan de Minister aangeven wat er bedoeld wordt met alternatieven van het oplaten van ballonnen? De leden van de PvdD-fractie vragen ook naar andere maatregelen om macro- en microplastics in het water tegen te gaan. Welke nieuwe acties worden hiertoe ondernomen?

Het actief ontmoedigen van het oplaten van ballonnen gebeurt in enkele tientallen gemeenten. Hierbij wordt met name ingezet op communicatie, omdat een verbod op het oplaten van ballonnen moeilijk handhaafbaar is. Gemeenten nemen een voorbeeldfunctie in door zelf geen ballonnen meer op te laten op eigen evenementen, of door wethouders geen inhoudelijke bijdrage te laten leveren aan evenementen of openingen waar ballonnen de lucht in gaan. De gemeente Amsterdam heeft in zijn evenementenvergunning opgenomen dat ballonoplatingen niet zijn toegestaan; dit inspireert andere gemeenten hiermee ook aan de slag te gaan. Dit bleek op Koningsdag toen meerdere gemeenten aangaven een alternatief voor het oplaten van ballonnen te hanteren.

Paragraaf 4.8 van deel 3 van de Mariene strategie gaat uitvoeriger in op de diverse bestaande en aanvullende maatregelen om marien zwerfvuil terug te dringen.